

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

PODZIM/ZIMA 2016

ROČNÍK XVI (58)

25 let národního parku Šumava

**Rybníčky U kapličky –
nové Místo pro přírodu**

Vodní škola

**Přikrmování
ptáků v zimě**

Vážení čtenáři,

v tomto čísle narazíte hned několikrát na téma Šumava. Můžete si přečíst článek k pětadvacetiletému výročí národního parku z pera (respektive klávesnice) jeho současného ředitele, ohlédnutí za setkáním členů, které se letos uskutečnilo právě na Šumavě, i rozhovor s předsedou šumavské ZO ČSOP. V právní rubrice najdete noticku k projednávané novele zákona o ochraně přírody a krajiny, která samozřejmě není pouze o Šumavě, ale často se tak prezentuje a právě spory o Šumavu jsou příčinou toho, že její schválení bylo již poněkoličké v Parlamentu odloženo. To, že spory kolem kácení nejsou specialitou Šumavy, vám dokáže článek o Bělověžském pralesi v rubrice Ze zahraničí.

Dovolí-li počasí, budete možná jedněmi z těch, kteří zamíří v zimě na Šumavu na běžky. Pokud si však chcete užít Šumavu bez davů lidí, vyrazte v předjaří. V době, kdy běžkaři již uklidí své náčiní do skříní a cyklistům se ještě do rozbředlých zbytků sněhu nechce. Tehdy čvachtají po blátivých stezkách skutečně jen ti praví milovníci přírody.

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	RYBNÍČKY U KAPLIČKY (P. TÁJKOVÁ, P. TÁJEK)	2
	KOČKA DOMÁCÍ JE ZVÍŘE DOMÁCÍ (J. KAŠINSKÝ)	4
	AKCE „ZIMNÍ SČÍTÁNÍ KÁNÍ“ JE OHROŽENA (P. ŘEPA)	6
	MAPOVÁNÍ NETOPÝRŮ V ČERNOŠICKÉ ALEJI (D. ZIEGLEROVÁ, A. BLÁHOVÁ)	8
	KRAJINA A LIDÉ	
	O STROMECH, CYKLISTECH... (P. STÝBLO)	10
	CEDULE, CEDULKY, TABULE, INFOPANELY (J. MORAVEC)	11
	25 LET NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA (P. HUBENÝ)	12
	ŽIVÁ ZAHRADA	
	PŘIKRMOVÁNÍ PTÁKŮ NA ZAHRADĚ (P. STÝBLO)	14
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	JAK SE ŽIJE MOPÍKŮM? (L. HRNČÍŘ)	17
	„UKLIĎME“ V NOVÉM! (K. LANDOVÁ)	18
	VODNÍ ŠKOLA (T. SOUČKOVÁ)	20
	PRO DĚTI	
	ZKOU MÁME S DĚTI PŘÍRODU VŠEMI SMYSLY (A. STÁRKOVÁ)	22
	ROZHOVOR	
	S JAKUBEM HROMASEM O OVCÍCH A O ŠUMAVĚ	24
	NAUČNÉ STEZKY	
	ÚDOLÍM MLOKŮ (K. ADÁMKOVÁ)	26
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	OCHRANA OVZDUŠÍ, PŘÍRODY A KRAJINY, PŮDY A VODY (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLIČKOVÁ)	28
	ZE ZAHRANIČÍ	
	BĚLOVĚŽSKÝ PRALES – KLENOT EVROPSKÉ PŘÍRODY V OHROŽENÍ (L. PROCHÁZKOVÁ)	30
	OKÉNKO DO HISTORIE	
	PŘEHRADA NA KŘIVOKLÁTSKU	32
	NAŠE ČINNOST	
	SETKÁNÍ ČLENŮ A PŘÁTEL ČSOP (Z. NEZMEŠKALOVÁ)	34
	STALO SE	36

FOTO NA OBÁLCE MARTINA KIŠELOVÁ / Drozd kvíčala

Krásy našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

podzim/zima 2016 – ročník 16. (58.)

První číslo Krásy našeho domova vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, pro členy ČSOP zdarma.
Předplatné 80 Kč za rok – objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Michelská 5, 140 00 Praha 4-Michle

telefon: 222 516 115, 222 511 494,
e-mail: knd@csop.cz, web: knd.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Grafická úprava: Jana Štěpánová, studio RedGreenBlue

Redakční rada: Libor Ambrozek, Pavel Bureš,
Jakub Hromas, Jan W. Jongepier, Petra Orálková,
Pavel Pešout, Ladislav Ptáček (předseda),
Bohumil Reš, Petr Stýblo, Dalibor Zachoval,
Václav Záruba, Lenka Žaitlíková

Tisk: PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Uzávěrka tohoto čísla: 1. 11. 2016

Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do 31. 1. 2017

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál
se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.

ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

MILÍ PŘÁTELE,

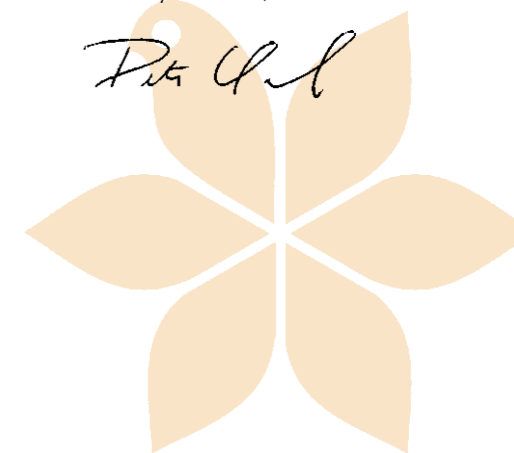
už někdy v polovině 70. let minulého století přišel Ing. Ivo Otáhal, ochránce přírody, sokolník a vedoucí oddělení památkové péče a ochrany přírody ve Vlastivědném ústavu v Novém Jičíně, s nápadem vybudování záchranné stanice pro dravce a sovy. Tehdy bezesporu nejohroženější skupiny ptáků. Od roku 1978 jsem se tohoto dění aktivně účastnil i já. Trvalo nám téměř deset let, než se tato myšlenka

podařila zrealizovat. Záchranná stanice v Bartošovicích byla slavnostně otevřena v symbolický den – 28. října 1983. Po sametové revoluci začala vznikat další podobná zařízení, většinou provozovaná Českým svazem ochránců přírody; už tehdy šlo o jednu z důležitých aktivit ČSOP. Proto právě on v roce 1998 inicioval vznik funkčního systému záchrany handicapovaných živočichů, který by pokryl celé území České republiky. U vzniku Národní sítě záchranných stanic bylo devět subjektů. Od té doby uplynulo dlouhých 18 let. Dnes má Národní síť 32 řádných členských stanic, z nichž zhruba polovinu provozují ZO ČSOP, následují další nevládní organizace, v síti máme také stanice provozované příspěvkovými či rozpočtovými zařízeními.

Počet fyzicky či jinak handicapovaných volně žijících živočichů přijatých do záchranných stanic neustále narůstá, v roce minulém to bylo neuvěřitelných 18 949 exemplářů 233 druhů. Naším cílem však určitě není navyšování počtu přijatých zvířat, naopak. Jednou z priorit Národní sítě je oblast ekologické výchovy, edukační činnost, která se stala nebytnou aktivitou všech členských stanic. Přes velkou snahu o osvětu laické veřejnosti je však do stanic stále přijímán zcela zbytečně velký počet mláďat, která naši péči nepotřebují.

I když jsme v této ochrannářské aktivitě, která je založena na etickém a humanitním přístupu k živé přírodě, hodně pokročili a jsme dnes na špici v Evropě, je před námi ještě řada úkolů. Minimálně tolik, kolik jsme již zvládli. Je to především nutnost zajistit finanční stabilitu, stálou a operativnější finanční podporu od státu, která by měla tvořit zhruba jednu třetinu rozpočtu stanic. V daném případě jsem mírným optimistou a věřím, že nadcházející rok 2017 bude v tomto smyslu pozitivní. Práci stanic velmi komplikuje legislativní byrokracie; na tomto poli aktivně jednáme o zjednodušení, aktuálně jde o novelizaci zákona o myslivosti. Většinu finančních i provozních záležitostí si musí vybíhat a zajistit pracovníci záchranných stanic však sami, provozovat tato zařízení je řehole, práce od rána do večera, víkendy, svátky. Chtěl bych využít této příležitosti a všem kolegyním a kolegům ve stanicích za jejich práci srdečně poděkovat. A také slíbit, že se budu snažit ze své nové pozice senátora aktivně pomáhat. To se samozřejmě týká i dalších ochrannářských aktivit. ☺

Petr Orel,
předseda Rady Národní sítě
záchranných stanic, senátor

Čestná rada ČSOP: doc. RNDr. Karel Hudec, DrSc., prof. Ing. Jan Jeník, CSc., prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc., Čestmír Klos, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Slavomír Mlčoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, Ing. Pavel Pešout, Bc. Stanislav Rampas, RNDr. Jitka Seitlová, PhDr. Vladimír Špidla, Ing. Jaroslav Ungerma, CSc., Ing. František Urban

Rybníčky U kapličky – žabí ráj

TEXT PAVLA TÁJKOVÁ, PŘEMYSL TÁJEK

Přírodní hodnotu rybníční soustavy a bližšího okolí objevili členové ZO ČSOP Kladská v roce 2010 při mapování obojživelníků, podpořeném v rámci programu ČSOP Ochrana biodiverzity. V roce 2012 pak byly všechny čtyři rybníčky blíže prozkoumány pracovníky AOPK z důvodu zpracování stanoviska Agentury ochrany přírody a krajiny jako podkladu pro privatizační řízení. Ačkoliv se jedná o menší a lesní rybníčky, bylo zde zjištěno 8 zákonem chráněných druhů obojživelníků. Především je to silně ohrožená blatnice skvrnitá, které zde byla objevena poměrně bohatá populace – až 30 vokalizujících samců, v létě pak nižší desítky jejich pulců. Zjištěno bylo také několik snůšek a kolem 20 vokalizujících samců kriticky ohroženého skokana ostronosého a silně ohrožený čolek velký (nižší desítky včetně larev). Dále pak běžnější druhy jako čolek horský (nižší desítky), čolek obecný (vyšší desítky), ropucha obecná (nižší desítky), skokan krátkonohý (vyšší desítky) a skokan zelený (nižší desítky). Návštěva lokality v srpnu 2016 odhalila i jednu botanickou zajímavost – v jednom z rybníčků byl nalezen růžkatec bradavčitý, nepříliš nápadná, ale vzácná vodní rostlina řazená mezi zákonem chráněné druhy v kategorii silně ohrožených. Systematický průzkum však lokalitu teprve čeká.

Výkup ve veřejné soutěži

Vzhledem k tomuto výjimečnému druhovému složení i početnosti obojživelníků se naše základní organizace pokoušela rybníčky získat alespoň do nájmu. Z důvodu

již zahájeného privatizačního řízení to však nebylo možné. Nezbyvalo než vyčkávat a trpělivě hlídat elektronickou úřední desku Státního pozemkového úřadu. Když byla veřejná soutěž konečně vyhlášena, kontaktovali jsme garanta programu pozemkových spolků Jana Moravce a požádali o zařazení lokality mezi adepty k vykoupení z veřejné sbírky Místo pro přírodu. Času však bylo velmi málo. Byla polovina dubna a veřejná soutěž se měla konat 16. května. Ochota a rychlost reakce Rady Národního pozemkového spolku i vedení ČSOP nás velmi příjemně překvapila.

Rybníčky byly prodávány každý samostatně. Podařilo se vysoutěžit všechny čtyři a v průběhu léta byly definitivně připsány do vlastnictví ČSOP.

Rybníčky leží 2 km jihozápadně od Toužimi u Karlových Varů, poblíž větších rybníků Suchý a Sítkový. Jsou poměrně dobře ukryté v lesích, ke dvěma z nich však lze dojít i po cestě značené modrou hvězdou na bílém podkladu (Skokovská poutní stezka). Nedaleko na kraji pole stojí poutní kaplička, podle které se těmto místům říká „U kapličky“.

Aby se tu obojživelníkům dařilo...

Rybníčky jsou poměrně malé, jejich velikost je od 900 do 3900 m². Jsou součástí rybníční soustavy a pravděpodobně dříve sloužily jako plůdkové. Již značnou dobu jsou však bez obhospodařování a získaly tak přírodní charakter. Všechny rybníčky mají mírný sklon břehů a hloubku vodního sloupce maximálně 1,2 m. Dva nejvýhodnější rybníčky jsou nejméně zastíněné a jsou proto bohatě zarostlé vodními rostlinami (rdest vzplývavý, přeslička poříční, v menší míře také zblouhan vzplývavý a sítiny; jeden z nich je zarostlý též vodním morem kanadským). Zbylé dva rybníčky jsou zastíněné více, s větší vrstvou sedimentu vzniklého především z listového opadu. Litorální zóna je značně zarostlá vrbami, na hrázi jsou pak porosty starých olší. I přesto jsou však vodní rostliny přítomny i v těchto dvou rybníčcích.

FOTO: PŘEMYSL TÁJEK

FOTO: PŘEMYSL TÁJEK

Nahore samec skokana ostronosého v době páření, dole čolek velký.

Technický stav rybníků je relativně dobrý a nevyžaduje žádné akutní zásahy, byť drobné zpevnění hrází bude užitečné. Žádný z rybníků nemá výpustní zařízení, přebytečná voda odtéká přepadem přes hráze. Vzhledem k tomu, že jsou rybníčky povětšinou nebeské, jen v menší míře napájené z drobných vodotečí a prameništ, voda z nich odtéká jen na jaře a po větších deštích.

V nejbližší době má Pozemkový spolek Slavkovského lesa v plánu vyřezání části křovin a menších stromů a celkové prosvětlení vodní plochy. Dále se pokusíme o eliminaci nevhodného vodního moru kanadského. V dlouhodobém horizontu bude záhodno rybníčky v postupném sledu odbahnit.

Populacím obojživelníků se zatím daří na okolních rybníčcích, zejména na Suchém rybníce. Další osud těchto okolních rybníků je však vzhledem k vlastnictví soukromých hospodařících subjektů nejistý. Díky výkupu rybníčků U kapličky a jejich získání do péče našeho pozemkového spolku se tak podaří zajistit existenci vhodného biotopu pro rozmnožování obojživelníků i nadále a tím umožnit dlouhodobé přežívání lokální populace dnes již čím dál vzácnějších druhů obojživelníků zajistit.

Děkujeme všem, kteří do veřejné sbírky Místo pro přírodu přispěli. ☺

Autoři jsou členy Pozemkového spolku Slavkovského lesa.
Kontakt: pajablazkova@seznam.cz

Na jaře tohoto roku se podařilo vykoupit

4 neobhospodařované rybníčky u Toužimi.

Pro bohatství vzácných obojživelníků by se daly nazvat žabím rájem.

FOTO: PŘEMYSL TÁJEK

K nejvzácnějším obojživelníkům lokality patří blatnice skvrnitá.

FOTO: JAN MORAVEC

Kromě rybníčků U kapličky byly v uplynulém období vykoupeny i zbývající dvě devítiny pozemků na Hořečkové stráni u Velkého Vřeštova. V současné době probíhají další výkupy na Dobšeně, Bělé a Vlčím hrdle.

Příspěť na další výkupy je možné na účet 9999922/0800. Více informací o kampani i vykoupěných lokalitách naleznete na www.mistoproprirodu.cz či www.facebook.com/mistoproprirodu.

Kočka domácí je zvíře domácí

FOTO: EDDY VAN 3000 (LICENCE CC-BY-SA-2.0)

Vím, že zavírat kočku je něco, co není zcela obvyklé. Zvláště na venkově. Ale ve skutečnosti není žádný důvod, proč kočku nechat volně běhat.

Studie a statistiky

V posledních několika letech se objevila řada studií, které se snaží zhodnotit vliv volně se pohybujících koček na divoká zvířata.

Začnu zdrojem, který je nejbližší a nejsnáze dosažitelný. Je jím evidence živočichů přijatých do Národní sítě záchranných stanic. V letech 2012–2015 bylo do záchranných stanic přijato celkem 64 557 živočichů (bez tzv. záchranných transferů). Z toho bylo 19 956 jedinců zraněno. U 2 924 zvířat je jako důvod příjmu uvedeno „pokousání, poškození jiným živočichem“. Tj. 14,65 % všech poraněných zvířat. Bohužel pouze u přibližně poloviny případů lze v poznámce najít druh predátora. Další zvířata donesená psem nebo koč-

kou byla přijata do záchranných stanic s „jiným důvodem příjmu“. Jedná se zejména o nezraněná mláďata, která pes či kočka přinesla domů, mláďata ze zničených hnízd, ptáky s poškozeným opeřením, vyhrabaná hnízda ježků apod. Takto byla analýza doplněna na celkem 3713 případů. Tam, kde byl druh útočníka uveden (1964 případů), je poměr takovýto: 60,3 % kočka, 28,2 % pes, 10,8 % divoký predátor (nejčastěji straka obecná), 0,7 % vnitrodruhový konflikt (nejčastěji agresivní samci labutí velkých). U ptáků (1 298 jedinců) je poměr: 76,3 % kočka, 11,2 % pes, 11,6 % divoký predátor, 0,8 % vnitrodruhový konflikt.

Nejčastěji napadeným druhem je kos černý – 738 případů (poměr kočka/pes 10:1), na druhém místě zajíc polní – 352 (poměr kočka/pes 2:3), na třetím ježek západní – 273 (s výjimkou jediného případu, kdy kočka přinesla velmi malé mládě, jde vždy o napadení psem), na dalších čtyřech místech

Občan volající do záchranné stanice: „Dobrý den. Naše kočka chytla hrdličku. My jsme ji (hrdličku) zachránili a chtěli bychom, abyste se o ni postarali.“

Pracovník záchranné stanice: „Dobře. Přivezte ji. Ale hlavně zavírejte kočku, aby nechodila ven.“

Občan: „Zavírat kočku?!?“

To nemyslíte vážně! Přeci nemůžeme zavírat kočku!“

Další rozhovor se rozvíjí podle toho, jak je pracovník záchranné stanice odhodlán přesvědčovat občana a jak je občan odhodlán hájit „práva kočky“.

TEXT JAN KAŠINSKÝ

hrdlička zahradní – 219, drozd zpěvný – 135, sýkora koňadra – 128 a vrabec domácí – 107 (zde je poměr kočka/pes přibližně 10:1). Těchto 6 druhů tvoří 52,6 % všech případů. Po interpolaci výše uvedených poměrů na celkový počet zvířat nějak ovlivněných predátorem lze odhadnout, že kočky se po-

dílely během 4 let na 2 238 případech a psi na 1 047.

Kolik zvířat ve skutečnosti padne za obětí kočkám a psům, se lze jen dohadovat. Na každé živé zvíře dopravené do záchranné stanice připadá zřejmě několik tisíc zvířat, o kterých nikdo neví, protože je kočka (pes) zabije bezprostředně po napadení a ani je nepřinese domů. Přičemž skutečný podíl koček na zabitých zvířatech je určitě mnohem vyšší, neboť pes se venku pohybuje častěji „pod dozorem“ a když už něco uloví, má větší tendenci pochlubit se lidem – „členům smečky“. Dále zde nejsou započítána osiřelá mláďata ptáků, jejichž rodiče zabila kočka.

Připadá-li vám přemrštěné, že kočky mohou jen na území ČR zabít každoročně stovky tisíc ptáků a dalších zvířat, můžeme se podívat na vydané studie.

Na stránkách www.birdcanada.com vyšel v roce 2013 článek: „Can has Chickadeezburger? How Many Birds Do Cats Kill in Canada?“ Ten předkládá výsledky studie popisující nejčastější antropogenní (tedy s činností lidí související) příčiny usmrcení ptáků v Kanadě. Výsledky jsou alarmující. Z 268 miliónů zabitých ptáků jich mají na svědomí kočky 196 miliónů (73 %). Pro srovnání: elektrovody 25,6 milió-

Kočka na lovu – mozaika z Pompejí.

FOTO: MARY HARRISCH (PHOTOGRAPHED AT THE MUSEO ARCHAEOLOGICO NAZIONALE DI NAPOLI)

nů, lov 4,7 miliónů, zemědělské pesticidy 2,7 miliónů.

Podle práce zveřejněné v časopise Proceedings of the National Academies of Sciences (www.pnas.org/content/113/40/11261.abstract) kočky zásadním způsobem přispěly k úplnému vyhubení 63 druhů obratlovců, hlavně ostrovních druhů. Po potkanech a krysách jsou nejdestruktivnějším zabijákem.

Tomuto tématu se dlouhodobě věnovala americká biologka Jennifer L. McDonaldová, která výsledky svého výzkumu zveřejnila roku 2015 v rozsáhlé práci v časopise Ecology and Evolution (www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4541982). Z výzkumu vyplývá, že kočka přinese domů v průměru 9–10 mrtvolek za měsíc. Zároveň zjistila, že kočky přinesou domů jen necelou jednu třetinu ulovené kořisti. Znamená to, že jedna kočka uloví v průměru cca 30 zvířat za měsíc.

Studie v časopise Nature Communications (www.nature.com/articles/ncomms2380) zohlednila řadu výzkumů z Ameriky, Evropy, Austrálie a Nového Zélandu. Podle ní zabijí kočky jen v USA ročně 1,3–4 miliardy ptáků a 6,3–22,3 miliardy savců. Ukazuje se, že kočky jsou nejzávažnějším antropogenním vlivem vůbec. Závažnějším než vliv dopravy, elektrovodů, nárazů do budov, lovu a pesticidů.

Zákony

Co tedy s tím? Je nějaká další možnost přesvědčit lidi, aby nepouštěli kočky bez dozoru ven?

Řešení je zdánlivě velmi jednoduché. Stačí se podívat do platné legislativy. V *Zákoně na ochranu zvířat proti týrání* č. 246/1992 Sb. je v § 13 uvedeno: „Každý je povinen zabezpečit zvířeti

v zájmovém chovu přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb tak, aby nedocházelo k bolesti, utrpení nebo poškození zdraví zvířete a **učinit opatření proti úniku zvířat**.“ Vyplývá z toho, že každý, kdo nechá kočku se volně pohybovat bez dozoru venku, porušuje zákon.

Pohybuje-li se kočka ve volné krajině – na poli, louce či v lese, tedy zpravidla na honební ploše –, je ještě navíc porušen *Zákon o myslivosti* č. 441/2001 Sb. § 10: „**Je zakázáno vlastníkům domácích zvířat**, včetně zvířat ze zájmových chovů a zvířat z farmových chovů **zvěře, nechat je volně pobíhat v honitbě mimo vliv svého majitele** nebo vedoucího.“

Pro ty, kteří argumentují zájmy koček, lze najít vodítko v § 10 prováděcí vyhlášky k zákonu na ochranu zvířat proti týrání č. 114/2010 Sb. (*Vyhláška o ochraně handicapovaných zvířat při chovu*): „Pro rehabilitaci, odchov mláďat, **přípravu na vypuštění a dlouhodobý chov** jezevce lesního, mývala, **kočky divoké** a psovitých šelem musí být prostory pro handicapovaná zvířata o ploše 12 m² a výšce 2 m, minimální délka nejkratší stěny je 2 m, pro 1 handicapované zvíře, pro každé další handicapované zvíře 2 m² navíc (...) prostory pro handicapovaná zvířata musí být vybaveny dřevěnými boudami pro každé handicapované zvíře, o velikosti odpovídající velikosti handicapovaného zvířete (...) pro kuny a kočky divoké musí být prostory pro handicapovaná zvířata vybaveny kmeny na šplhání nebo palandou ve výšce minimálně 1,5 m (...) v prostorech pro handicapovaná zvířata musí

House husy velké zabité kočkou.

FOTO: JAN KAŠINSKÝ

být písčité plochy nebo mísy s přírodním materiálem k zahrabávání trusu.“

Tím by mohlo být vše vyřešeno. Stačí dodržovat zákon. Je-li podle názoru odborníků dostačující prostor 12 m² pro kočku divokou, není žádný důvod, proč by nemohla kočka domácí žít v bytě o ploše 50 nebo 100 m². Kočka domácí je zvíře domácí a má být proto doma.

Kočka je lovec!

Jsem si vědom, že bude velmi těžké změnit názory na kočky jako neškodnou roztomilou bytost, která si občas pohraje s nějakou myškou, a většinou se jen mazlí nebo vyhřívá na slunci. O tom, že kočka ráda loví ptáky, věděli už naši předkové. V Pompejích byla nalezena nádherná mozaika stará 2000 let, zobrazující kočku na lovu.

Na závěr ještě několik osobních zkušeností s kočkou – lovcem volně žijících zvířat. Husy velké se chodí pást na břehy rybníků. Přestože housata vodí a hlídají oba rodiče, je kočka schopna housata ulovit. Dokládá to snímek na předchozí stránce.

Dva největší zajíci polní, přijatí do Záchrané stanice v Bartošovicích, které přinesla nebo spíše přivlekla kočka domů, měli 440 a 520 gramů. Znamená to, že kočka je schopna ulovit půlkilového zajíce!

Na závěr ještě jeden tip: Dnes máme téměř neomezené možnosti vyhledávat informace na internetu. Zadejte si do vyhledávače tato tři slova: **cat kill bird**.

*Autor je pracovníkem záchrané stanice v Bartošovicích.
Kontakt: J.Kasinsky@seznam.cz*

ZVÍŘE V nouzi

Podpořit záchrané stanice v jejich nelehké práci můžete prostřednictvím veřejné sbírky **Zvíře v nouzi** – sbírkový účet: **33553322/0800**.

V roce 2016 bylo záchraným stanicím díky této sbírce rozděleno **1 023 082 Kč**.

Bližší informace o sbírce i Národní síti záchraných stanic naleznete na www.zvirevnouzi.cz.

FOTO: LUBOŠ VANĚK

Akce „Zimní sčítání kání“ je ohrožena

Již od roku 1984 jsou v ČR každou zimu sčítány káně lesní.

V té době bylo takové sčítání velmi potřebné. Káně lesní byla koncem 70. let minulého století zařazena mezi druhy, jejichž odstřel byl úplně zastaven. Velmi brzy se však začaly množit žádosti o opětovné alespoň částečné omezení káně lesní odstřelem. Jako důvod byl uváděn kritický úbytek drobné lovné zvěře, jehož příčinu však musíme hledat především v rozsáhlých změnách v otevřené zemědělské krajině. Zastánci odstřelu se však snažili přinést argumenty o „škodlivosti“ káně lesní. Mimo jiné tvrdili, že zatímco hnízdní populace skutečně příliš nepřibývá, v zimě početní stavy kání u nás rostou, hlavně díky migraci z jiných částí Evropy.

Jeden z nejstarších odborných programů ČSOP

Pro zjištění, zda tento důvod je pravdivý, bylo zahájeno pravidelné sčítání kání lesních v zimě. Akci vyhlásil Ústřední výbor ČSOP, což byl tehdy nejvyšší orgán naší organizace, v roce 1982. Od roku 1987 se zajiš-

TEXT PAVEL ŘEPA

tění akce ujala základní organizace ČSOP v Tachově a autor tohoto článku se stal hlavním koordinátorem. Byla upřesněna metodika akce, která se od té doby neměnila. Cílem je zjistit, jaký trend vývoje mají počty kání v zimním období v průběhu let. Proto je sčítáno každoročně v polovině listopadu, ledna a března. Jsou tak zachyceny početní stavy nejen ve vlastním zimním období, ale také koncem podzimu a v předjaří, nedlouho před zahájením hnízdění. Bylo získáno přes 300 spolupracovníků ze všech částí republiky, kteří v určených termínech sčítali káně na 5 km dlouhých trasách v otevřené krajině. Při srovnání po sobě následujících zim podle počtu jedinců zjištěných na transektech sčítaných v obou z nich získáme údaje o vývoji počtu kání na určitém vzorku naší krajiny. Pokud je transektů dostatečný počet a jsou rovnoměrně rozloženy po celém území, pak změny počtu na nich budou s dostatečnou přesností odrážet změny celkového počtu zimní populace.

Akce probíhá každou zimu. Jediným přerušením byla zima 1989/1990, kdy se projevil vliv politických událostí teh-

dejšího roku. Hned od zimy 1990/1991 však akce pokračovala, zatím bez přerušení. A jaké byly výsledky? Ukazuje se, že počty kání v jednotlivých zimách mnohdy dosti kolísají. Přitom v období let 1992–1995 a 2005–2008 bylo možno konstatovat zřetelné přibývání počtu. Byla však i období, kdy početnost spíše klesala. Poklesy byly velmi výrazné, ale omezovaly se jen na krátká období (např. roky 1995–1997 nebo nověji 2003–2005). Početnost zimních stavů káně lesní je tedy v podstatě stabilní. Prokázalo se jasně, že o nějakém nebezpečném růstu početnosti v zimních obdobích se v dlouhodobém vývoji nedá hovořit, takže jakékoli pokusy o regulaci kání odstřelem jsou naprosto nesmyslné.

Hledáme spolupracovníky!

Akce probíhá již přes 30 let, a tak připravila materiál, který může být velmi cenný pro poznání dlouhodobého vývoje početnosti daného druhu a hle-

FOTO: LUBOŠ VANĚK

dání jeho příčin. V současné době se již takové vyhodnocení připravuje. Bylo by velmi dobré, kdyby se povedlo akci udržet i pro roky příští, je však stále větší problém se získáváním dostatečného počtu spolupracovníků.

Akce byla zahájena s neuvěřitelně velkým počtem spolupracovníků, který v zimě 1987/1988 dokonce překročil šest set. Zájem o akci pak ovšem rychle klesal, v zimě 1993/1994 poklesl počet spolupracovníků pod 300, po roce 2000 jich bylo okolo dvou set a v zimě 2008/2009 již jen o málo převyšoval jedno sto. Tuto hranici považujeme za limitní a při poklesu pod ní výsledky nemůžeme považovat za dostatečně věrohodné. Když se stav nelepšil, začali jsme uvažovat o skončení akce. V zimě 2013/2014 přišlo jen 60 hlášení, takže situace se stala kritickou. V loňském roce byla akce silně propagována a bylo získáno přes čtyřicet nových zájemců, z nichž asi tři čtvrtiny skutečně v zimě 2015/2016 sčítaly. Počet hlášení došlých v této zimě stoupl na 90. Počet se opět přiblížil toužebně očekávané stovce, takže zatím v akci pokračujeme. Ovšem stále se pohybujeme na dolní hranici únosnosti, k dobrému zajištění jejího dalšího průběhu je potřeba alespoň 30–40 dalších pomocníků.

Proto se obracíme na naši veřejnost s prosbou o pomoc. Samozřejmě, že především vítáme amatérské ornitology, pro něž je sledování ptáků koníčkem. Zkušenosti z uplynulých let však naznačují, že je možno využít pro akci i obecné zájemce o přírodu, kteří

nemají hlubší ornitologické znalosti. Káně je druh mezi lidmi dosti známý a snadno rozpoznatelný. Protože jsme rezignovali na odlišování káně lesní a rousné a sčítáme oba druhy dohromady, je naše akce příležitostí i pro mnohé turisty, milovníky procházek v přírodě a hlavně pro lidi, jimž není osud naší přírody lhostejný a chtějí k jejímu poznání a ochraně aktivně přispět. Proto prosíme každého, koho akce upoutala, aby se k ní přidal. Znamená to každou zimu třikrát projít nedlouhý úsek krajiny, zaznamenat výsledky pozorování a zaslat je koordinátorovi akce.

Podrobná metodika

Zimního sčítání kání je uveřejněna na www.csop.cz/docs/up/metodika_akce_buteo.pdf.

Kdo se rozhodne, že chce s touto akcí pomoci, může se obrátit na koordinátora akce: RNDr. Pavel Řepa, Muzeum Českého lesa, třída Míru 447, 347 01 Tachov, tel. 604 194 010, e-mail: pavel.repa@tachov.cz. Každý dostane podrobnější popis metody a pokyny pro nejbližší zimu. Budeme vděčni všem, kdo pomohou udržet při životě jednu z nejdelších monitorovacích ornitologických akcí u nás.

Autor je koordinátorem Zimního sčítání kání.

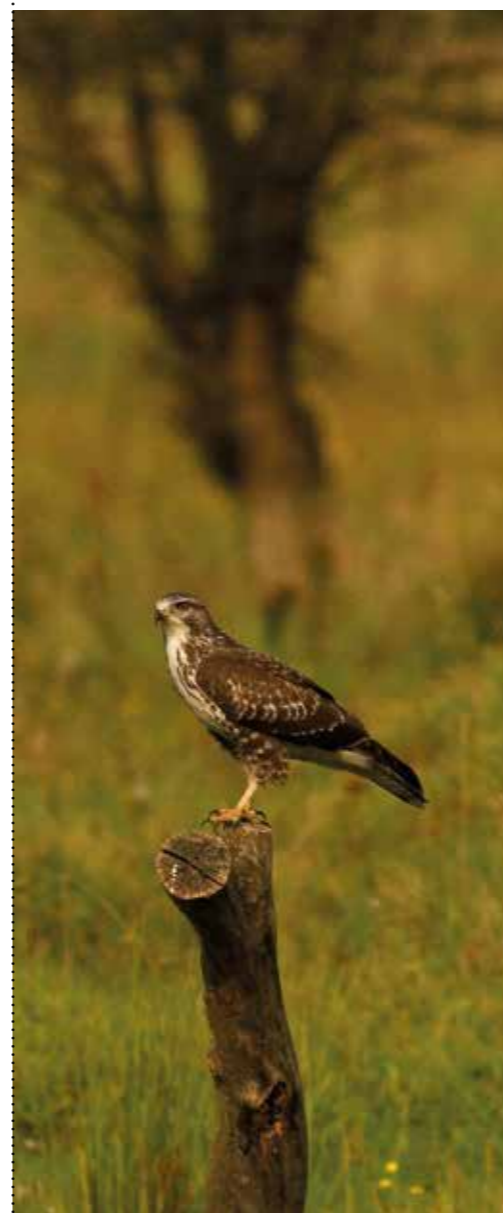

FOTO: LUBOŠ VANĚK

FOTO: DAGMAR ZIEGLEROVÁ

Mapování netopýrů v Černošické aleji

Topolová alej mezi Černošicemi a Radotínem je oblíbena projíždějícími cyklisty i místními obyvateli, kteří sem chodí na procházky. Oblíbena je však nejen lidmi, ale také ptáky a netopýry. V létě 2015 padl návrh, aby byla celá alej z bezpečnostních důvodů naráz pokácena, nejlépe už v zimě 2015–2016.

TEXT DAGMAR ZIEGLEROVÁ, ANNA BLÁHOVÁ

Černošická alej se nachází na levém břehu Berounky. Pod stromy v aleji vede cyklostezka, před několika lety vyasfaltovaná, stromořadí s cyklostezkou odděluje ornou půdu od břehových porostů. Za součást aleje je považován i park u osady Na Vírku.

Netopýři v aleji?

Co se týká netopýrů, většinou si lidé vybaví to, že bydlí v jeskyních, možná na půdách. Ale ve skutečnosti jeskyně obývá jen menší část z našich 27 druhů netopýrů, navíc je zde nalezneme obvykle pouze v zimě. Mnoho netopýrů však využívá stromové úkryty, některé druhy dokonce celoročně. V hlubokých dutinách mohou od lis-

Označení stromů, v nichž byli objeveni netopýři.

FOTO: DAGMAR ZIEGLEROVÁ

topadu do března hibernovat, po probuzení ze zimního spánku využívají na stromech různé typy přechodných úkrytů, samice mohou v dutinách vytvářet mateřské kolonie a vychovávat mláďata, na podzim mnohé dutiny slouží jako pářicí úkryty, do kterých samečkové lákají své partnerky. Ve stromořadích mají dendrofilní druhy netopýrů možnost střídát více úkrytů, někdy se stěhují i po několika dnech. Znalost úkrytů se mláďata musí naučit od matky a ztráta generacími využívaného úkrytu mívá mnohdy fatální důsledky.

Alej mezi Černošicemi a Radotínem nabízela potenciálně velké množství netopýřích úkrytů v dutinách po ptáčích, za odchlípnutou kůrou, v úzlabí větví či v prasklinách po ulomených větvích. Blízkost řeky a staré stromy zajišťují velkou hustotu hmyzu a poskytují netopýrům bohatou potravní nabídku, vyhovují druhům lovcím vysoko ve vzdušném prostoru i v těsné blízkosti stromů. Stromořadí v bezprostředním sousedství řeky je významným orientačním prvkem pro migrující i lovcí netopýry, kterých je v oblasti Českého krasu velké množství.

Na podzim 2015, po jednání se státním podnikem Povodí Vltavy, požádalo ČSOP naši základku o průzkum netopýrů v aleji. ZO ČSOP Nyctalus je specializovaná na ochranu a propagaci netopýrů, má dlouhodobé zkušenosti

s monitoringem netopýrů v terénu, ale i v panelácích a plynových topidlech, pořádá osvětové akce s využitím chovu trvale hendikepovaných netopýrů, provozuje poradenské služby včetně SOS netopýří linky 731 523 599. Cílem projektu „Mapování výskytu netopýrů v aleji Černošice“ bylo zjištění obsazených zimních úkrytů netopýrů v dutinách stromů v době před zimováním v části Černošické aleje na pozemcích Povodí Vltavy.

Jak probíhá průzkum netopýrů

Řádný průzkum výskytu netopýrů se provádí ve čtyřech termínech (netopýři mohou úkryt využívat v jednom nebo více obdobích): v době jarních přeletů, v době mateřských kolonií, v době podzimních přeletů a páření, v době těsně před zimováním. Průzkum provedený ZO ČSOP Nyctalus byl uskutečněn v období před hibernací v říjnu a listopadu 2015 a následně pokračoval po hibernaci v březnu a dubnu 2016.

Netopýři na lov často vyrazí již za soumraku, proto pozorování začínají cca půl hodiny před západem a končí hodinu po západu slunce a zjišťuje se při nich, z jakého místa či stromu zvířata vyletují. V jednom pozorovacím dni bylo ze dvou protilehlých stanovišť pozorováno max. 3–5 stromů. Přítomnost netopýrů byla určována kombinací sledování, z jakého místa vyletují a vyhodnocením nahrávek je-

jich hlasů pořízených zde po setmění pomocí ultrazvukového detektoru. Bylo zkontrolováno 204 stromů z pozemků Povodí Vltavy a orientačně 23 stromů na pozemcích města Černošice, kolem kterých byla zaznamenána zvýšená aktivita netopýrů. Podařilo se zde zastihnout 4 druhy netopýrů: netopýra rezavého, netopýra parkového, netopýra hvízdavého a netopýra nejmenšího. Netopýří úkryty byly prokázány ve 22 stromech, z toho u 10 stromů šlo prokazatelně o netopýří kolonie. Stromy byly na kmeni barevně označeny siluetou netopýra.

Ochrana netopýrů

Kácení stromů v zimě představuje pro netopýry velké nebezpečí. Ač o netopýrech nemusí nikdo vědět, pokud se začne kácet strom, kde zimují, jsou při kácení i ořezech bezprostředně ohroženi na životě a při pádu stromu nebo větve často bývají zraněni, nebo dokonce přežijí pilou. Navíc nejsou schopni rychlé reakce, protože je jejich metabolismus silně zpomalen a i když se jim bez zranění podaří odletět, v teplotách pod bodem mrazu mohou rychle uhynout na naprosté vyčerpání (jako hmyzožravci nemají zdroj potravy na doplnění energetických zásob) nebo jim omrznou křídla, což znamená jistou smrt.

Všechny druhy netopýrů v ČR jsou chráněny zákonem v kategorii silně

FOTO: DANIEL HORÁČEK

Netopýr hvízdavý a netopýr nejmenší.

nebo kriticky ohrožený druh, a také mezinárodními úmluvami, které jsou považovány za součást našeho právního řádu (Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů, Bernská úmluva, Bonnská úmluva). Podle zákona č.114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny „...zvláště chránění živočišné jsou chráněny ve všech svých vývojových stádiích. Chráněna jsou jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop...“ „...je zakázáno škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů...zejména je... rušit, zraňovat nebo usmrcovat... Není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stadia nebo jimi užívaná sídla...“.

Proto je pro kácení a arboristické práce při potvrzeném výskytu netopýrů třeba vlastnit platnou výjimku pro zásah do biotopu a zásah do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů (§ 56) ze zákona č. 114/1992 Sb. na ochranu přírody a krajiny.

Stromy s prokázanými nebo pravděpodobnými úkryty netopýrů se doporučuje, pokud je to možné, nekácet, ale provést vhodným a opatrným způsobem jejich ořez tak, aby úkryty netopýrů zůstaly zachovány a zvířata nebyla přímo ohrožena na životě.

Autorky jsou členky ZO ČSOP Nyctalus. Kontakt: Zieglerova.D@seznam.cz

FOTO: PETR STYBLO

Stromy likvidují cyklisty, cyklisté stromy, za všechno můžou ochránáři, respektive dotace EU, tedy vlastně netopýři... To vše zcela vážně zaznělo v diskusích týkajících se aleje topolů podél levého břehu Berounky mezi obcemi Černošice a městskou částí Praha-Radotín.

TEXT PETR N. STÝBLO

Tento článek je o dobré spolupráci ČSOP s Povodím Vltavy při řešení běžného problému nahrazení přestárých břehových porostů porosty novými. Výsledek této spolupráce je však bohužel zakažen zmařeným lidským životem a ne příliš lichotivými komentáři v některých médiích. Jak to tedy s tou alejí u Berounky bylo?

Cyklostezka pod topoly

Někdy před šedesáti lety nějaká nadšená, ale ne příliš informovaná hlava prosadila, že se v té době většinou holé břehy Berounky od Prahy až někam ku Třebani okráslí stromořadími. Nic proti tomu, kdyby ovšem jediným vysazovaným druhem nebyl topol kanadský, rychle rostoucí, krátkověký a nepůvodní druh. Aby té hlouposti nebylo málo, zřejmě tehdy měli sazenic nazbyt a tak sázeli topoly příliš blízko u sebe. Po těch šedesáti letech dosáhly stromy olbřímích rozměrů (obvod kmene až 430 cm). Leč vlivem nedostatku prostoru a pravidelné údržby byly jejich koruny nekvalitní, vysoko nasazené, nedostatečně vyvinuté. Snad jako potvrzení pravidla, že hloupost vítězí za každého režimu, přišla před pár lety jiná pomazaná hlava s tím, že když už jsou ty dotace, tak si o ně také zažádáme... A proč ne třeba na cyklostezku, to je přece neekologičtější způsob dopravy. Podél řeky až do Prahy máme takovou hrboilatou polňačku, tak proč bychom ji za cizí peníze nevyasfaltovali. Jo, jsou nad ní ty topoly, ale ta dotace je jenom na ten asfalt, zeleň kolem neřeší.

Mimochodem, víte, proč je ta cyklostezka asfaltová? Oficiálním důvodem je to, že po povodni (která je na Berounce běžná) se na hladkém asfaltu

O stromech, cyklistech...

FOTO: PETR STÝBLO

lépe uklízí nánosy bahna. Dají se jednoduše spláchnout. Okolní obce, které měly navazující části cyklostezky šotolinové, měly s úklidem problém. Však už teď také asfaltují, za další dotace...

A tak vznikla pod dožívajícími stromy jedna z nejoblíbenějších přípražských cyklostezek. A co se nestalo? Trošku přišel mráz, trošku fouknul vítr a začaly padat větve. Při té cyklorychlosti, která se na novém povrchu dala dosáhnout, i malé větve překázely. Začaly chodit stížnosti, jak je to nebezpečné. Stezka byla proto provizorně označena výstražnými cedulemi. Dendrologické posudky následně konstatovaly havarijní stav většiny topolů. 12 jich dokonce muselo padnout ihned, ostatní do dvou let. A to zas byla voda na mlýn jiné části veřejnosti – neinformované, ale rozhořčené. Vznikla petice proti kácení, objevily se kritické články v médiích, kdejaký politik se k tomu musel vyjádřit... Jak už to tak bývá.

V létě 2015 Povodí Vltavy – vlastník většiny stromů v souladu s dendrologickým posudkem (a koneckonců i zdravým rozumem) rozhodlo o pokácení stromů a vysadbě nových, vhodných dřevin. Na rozdíl od těch dvanácti topolů však již nešlo o havarijní kácení a bylo tedy nutné získat příslušná povolení. Proto zadalo Českému svazu ochránců přírody biologický průzkum. Průzkum v aleji neodhalil žádné vzácnosti s výjimkou netopýrů. Těch v dutinách starých topolů zjevně žilo velké množství. Proto bylo rozhodnuto o zmapování dutin s výskytem zimních kolonií netopýrů. Toto velmi podrobné a časově náročné mapování celkem 204 stromů zajistila ZO ČSOP Nyctalus (viz předšlý článek). Kácení tak bylo nutné odsunout až na další zimu.

Povodí Vltavy předem deklarovalo, že stromy, ve kterých se zjistí zimní kolonie netopýrů, zůstanou stát, resp. zůstanou stát jejich torza tak, aby dutiny byly zachovány a padání větví bylo omezeno. Nalezené stromy s netopýry – bylo jich celkem 22 – byly barevně označeny. Povodí obdrželo příslušná povolení a plánovalo podzimní kácení. Bohužel však přišel 18. červen 2016. Na projíždějího německého cyklistu spadla z výšky asi 15 m odlomená silná větev a způsobila mu těžká poranění hlavy. Rázem bylo všechno jinak. Stezka byla úplně uzavřena (což ovšem většina cyklistů ignorovala) a začalo se připravovat rychlé pokácení celé aleje. K němu došlo během srpna. Přestože Povodí Vltavy mělo povolení k pokácení všech topolů, nezapomnělo na dřívější slib a torza oněch 22 stromů s dutinami nechalo stát tak, jak bylo domluveno. V těchto dnech začala výsadba nových stromů a keřů. I s přihlédnutím k pravdě, která je sdělena v úvodu tohoto článku, lze konstatovat, že tento příběh mohl mít i méně šťastný konec. ☹

Autor je ředitelem Kanceláře ÚVR ČSOP.
Kontakt: petr.styblo@csop.cz

Možná by se mohlo zdát, že tenhle text patří spíše do rubriky Naučné stezky. Ale ono nejde zdaleka jen o naučné stezky...

TEXT JAN MORAVEC

Nejrůznější informační, naučné či jiné tabule rostou v krajině jak houby po dešti. Takže v mnoha oblastech má člověk oprávněný pocit, že je tam poněkud „přecudlováno“.

Ano, jedním z cílů Českého svazu ochránců přírody (i dalších obdobných organizací) je vzdělávat veřejnost, přibližovat jí krásy a zajímavosti přírody. Informační panel je pro to „nejjednodušším“ nástrojem. Jedním z cílů Českého svazu ochránců přírody (i dalších obdobných organizací) je však i ochra-

FOTO: JAN MORAVEC

Nahoře: Informační sloupek v prostoru zaniklé vsi neruší.
Dole: O vyhlášení rezervace či výkupu lokality se dá informovat třeba i takhle.

Cedule, cedulky, tabule, infopanely

FOTO: JAN MORAVEC

na krajiny včetně její esteticke roviny. A právě tu informační tabule často narušují. Jak z toho ven? Dovolte několik tipů, názorů a postřehů posbíraných „v terénu“.

Tři otázky a jeden vykřičník

Otázka první: je cedule v daném místě opravdu potřebná? Upozornit na to, jak a proč se o lokalitu staráme, co zde zajímavého roste a žije, umístit na hradiště jeho plánek či uvést základní fakta o jeho historii má určitě smysl. Za zamýšlení však stojí, zda něco z toho nelze sdělit i jinou formou než další tabulí, třeba nějakým trojrozměrným předmětem. Opisovat encyklopedie, vytvářet naučné stezky o věcech s daným místem naprosto nesouvisejících či umístit pouhou reklamu, třeba i na veřejně prospěšné aktivity, je zbytečným zaplevelováním krajiny.

Otázka druhá: jakou by měla mít cedule podobu? Pokud je žádoucí, aby byla nápadná (například poutač u parkoviště, úvodní tabule naučné stezky), pak by měla být její podoba zvolena tak, aby dané místo dotvářela. Vhodné je, když už její podoba má nějakou vypovídací hodnotu, například využitím typických místních materiálů, s využitím motivů nejzajímavějšího či nejtypičtějšího fenoménu lokality... Zajímavě řešené tabule lze uplatnit

Úvodní tabule naučné stezky Libušinské hradiště působí zajímavě.

i na dalších místech, třeba v parcích či u studánek. Ve většině případů je však lepší volit „nenápadnou“ podobu. Co nejmenší plochu (ne na úkor čitelnosti, spíše na úkor obsahu – méně je mnohdy více), raději pultové umístění než svislé... V poslední době se na několika lokalitách objevily „informační sloupky“ – dřevěné hranoly, kde je nevelká infotabule umístěna na jejich šikmé horní ploše. To je třeba jedna z možností, jak podat informaci zajímavým a zároveň nerušícím způsobem.

Otázka třetí: kde by měla být cedule umístěna? Samozřejmě musí být vidět (dobře schovaná ztrácí smysl), zároveň by neměla zbytečně třčet. Raději na okraji prostranství než v jeho středu. Vždy tak, aby na sebe nestrhávala pozornost či nepřekázela v pohledu na prvek, který popisuje (kříž, památný strom...).

Otázka čtvrtá vlastně není otázkou, ale vykřičníkem: nekumulujme informační tabule! Fakt není potřeba dát na stejné místo třetí popis rezervace či zajímavosti obce, jen jinými slovy! A již nefunkční tabule odstraňujeme. Ohlídejme zbytečnou kumulaci tabulí i jako vlastnictví pozemků. ☹

Autor je redaktorem časopisu.
Kontakt: kn@csop.cz

25 let Národního parku Šumava

TEXT PAVEL HUBENÝ

Velká území lesa s odumřelými nebo pokácenými smrky aktivizovala celou společnost, a tak se problematika kůrovce stala tématem diskuzí i v národní politice. A vyhocené diskuze zase podněcovaly další a další zkoumání a monitoring, takže se nakonec dá říci, že vše dramatické bylo dobré pro nové poznání. Dnes víme, že velké disturbance postihovaly Šumavu v posledních pěti stoletích mnohokrát a na obrovských plochách, a že lesní ekosystémy jsou na tyto jevy adaptované. Také víme, že gradace lýkožrouta smrkového může mít rychlý nástup, ale stejně rychle dokáže i ustoupit, a to nejenom tam, kde populaci kůrovce uměle snižujeme, ale i v oblastech, které jsme mu ponechali. Už nepochybuje o tom, že les se po velké disturbance obnovuje sám a že i ve zdánlivě mrtvém lese dokáže přežít sice nenápadně, ale přece jen výrazně starší stromy, než se na první pohled zdá. Monitoring ekosystémů v územích ponechaných samovolnému vývoji na české i bavorské straně potvrdil masivní výbuch biodiverzity po prosvětlení lesa: běžné lesní druhy se zachovaly, často zvýšily svoji hustotu, přibýly ale i druhy lesních okrajů, světlin nebo bezlesých ploch, ale především se zvyšuje množství druhů vázaných na odumřelé dřevo. Tedy druhů, jejichž přežití v hospodářském lese je vždy limitované.

Sledujeme také reakci lesních ekosystémů na nastupující projevy globální změny klimatu. Pozorujeme zatím nástup listnatých dřevin a jedle v nižších středních nadmořských výškách, ale také zatím nulovou reakci ve změně druhů dřevin ve vyšších nadmořských výškách. Pozorujeme, že lesní ekosystémy mají zatím stále tendenci zachovat vyšší podíl smrku oproti sousedním horám a zachovat tak charakter přírodních lesů popisovaných v 18. a na počátku 19. století.

Šumava nejsou jen smrčiny a rašeliniště. Na několika loukách zde například časně zjara vykvétá vzácný šafrán bělokvětý.

FOTO: JAKUB HROMAS

Když před 25 lety vznikal národní park Šumava, bylo to pro mnohé ochránce přírody území téměř nepoznané.

K vůli hraničnímu pásmu a vojenským újezdům byla velká část Šumavy „uzavřena“ od konce 40. let – s lehkým uvolněním v letech 1967 a 1968. A tak vyhlášení národního parku podporovaly spíše jen útržkové informace o skutečném stavu přírody a teoretické předpoklady, než skutečná znalost přírody. Od té doby jsme se v poznání ekosystémů národního parku posunuli mnohem dál a objevili jsme věci dříve ani netušené. Našli jsme extrémně staré stromy a zároveň jsme poznali způsob jejich přežívání při velmi dynamickém a relativně častém velkoplošném prosvětlování lesů způsobeném velkými disturbancemi.

Dynamika!

Ty neminuly Šumavu ani v posledních 25 letech. Dvě velké gradace kůrovce stavěly vedení správy do nelehké situace: zastavit gradaci znamenalo velkoplošně kácet a velkoplošně kácet znamenalo vytěžit i staré pralesovitě zbytky. Do toho se nechtělo ani lesníkům, ani ochráncům přírody. A tak každá velká disturbance znamenala složitou odbornou diskuzi a v podstatě vždy nějak nově definovala území, které bude ponecháno přírodě, a které bude nějak kultivováno.

FOTO: JAKUB HROMAS

Pohled na Trijmezenskou hornatinu s odumřelou a samovolně se obnovující horskou smrčinou.

Národní park plní, i když pomalu, již dávno vytýčený cíl. Splnit podmínky kategorie II. IUCN (International Union for Conservation of Nature, Mezinárodní svaz ochrany přírody). Kategorie II dle IUCN znamená zařazení chráněného území mezi světově uznávané národní parky a správce území musí garantovat, že pokud ne nyní, pak alespoň v budoucnu bude samovolnému vývoji ponechána převážná část území. Za dobu existence národního parku se postupně rozšířilo území ponechávané bez zásahu a dnes dosahuje téměř 15 000 ha (23 % rozlohy NP). Společně s jádrovým územím NP Bavorský les tady máme největší rozlohu člověkem neřízené přírody ve střední Evropě. A další rozšiřování, byť pomalé, je formulováno v právě schvalovaném novém plánu péče.

...i v nelesní krajině

Naproti tomu nelesní krajiny na Šumavě za posledních 70 let ubylo. Pole a louky vzaté lesu před dvěma až třemi staletími si les zase postupně bere zpět, často spontánně a poměrně

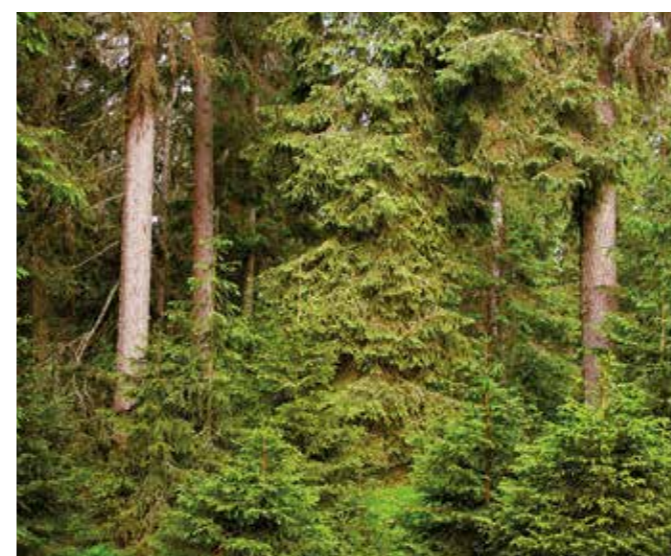

FOTO: PAVEL HUBENÝ

rychle. Nelesní krajinu ale stravují také nové stavby, zejména kolem sídel, která přežila odsuny obyvatelstva a ne právě společensky příjemnou dobu „železné opony“. Obyvatel sice pomalu ubývá, ale plocha zastavěné půdy roste – rostou nároky na turistickou infrastrukturu, ale také vznikají objekty rekreačního nebo druhého bydlení. Mezi expandujícím lesem a zastavěným územím tak dnes přežívají zemědělské plochy nejčastěji jako pastviny pro masný skot. Údržba této krajiny stojí hlavně na dotacích, pryč je dávné samozásobitelství obyvatelstva.

Co se změnilo?

Asi nejvíce vnímání národního parku v regionu a jeho funkce. Zatímco v době jeho vyhlášení mluvilo o budoucí divočině jen pár jedinců a představy o podílu její plochy v národním parku se pohybovaly spíše v jednotkách procent s maximy kolem 15 %, dnes už je divočina něčím, s čím se na Šumavě prostě počítá – ať to vnímáte pozitivně nebo negativně – je prostě tady... A je jí zasvěceno plných 23 % plochy národního parku. A kolize kupodivu nevyvolávají spontánně rostoucí lesy, třeba i na opuštěné zemědělské půdě, ale spíše obrazy plošného odumírání starých smrků při gradaci kůrovce. Ačkoli se taková situace opakovala za krátkou existenci národního parku už dvakrát, pravděpodobně se strach z další gradace z našich srdcí nevytratil. Ačkoli už dnes víme, že pro les je to jen střídání generací, pro většinu společnosti je to stále ještě těžko přijatelný jev. Ale ani v lidském životě není nic stálé, natož pak v přírodě. A tak šumavská příroda nabízí nám lidem velkolepé a často hodně drsné zrcadlo. Ukazuje, jak pomíjivost jednoho života je nahrazována pomíjivostí dalšího...

Kdo ví, jestli právě tento fenomén není na národním parku tím nejdůležitějším! 📌

Autor je ředitelem Správy Národního parku Šumava.

Kontakt: pavel.hubeny@npsumava.cz

FOTO: MARTINA KISELOVÁ

Kvíčalu přilákají na stromech ponechané plody.

Vhodným, levným, ale méně výživným krmením je oves či ovesné vločky. V poslední době je krmítkovým hitem v zemích na západ od nás masťák habešský. U nás zatím jeho semínka, tzv. Niger, používají rybáři do krmných směsí, nicméně je jen otázkou času, kdy se objeví v ptačích krmítkách. Ptáky lze krmit i arašídami, samozřejmě pouze nesolenými, nepraženými, navíc dobře skladovanými, protože jsou náchylné na zaplísnění a to se pak pro ptáky mění v smrtelný jed. Dobrým krmením je také kokosový ořech. Ale pouze čerstvý. Sušený kokos je pro ptáky nebezpečný. No, takže ze semínek bude slunečnice přece jen nejjednodušší...

Tuky lze ptákům podávat i živočišné. Ideálně je nijak tepelně neupravujeme, jen prostě odřízneme kus „tlustého“ od syrového masa – hovězího, skopového, vepřového či zvěřiny. Při tepelné úpravě totiž hrozí, že tuk opětovně ztuhne i s kapičkami šťávy z masa uvnitř a ty se pak stanou živnou půdou pro bakterie. Rovněž tuky, které mají tendenci na slunci měknout (drůbeží), není vhodné používat, protože si o ně ptáci zamastí peří, které tak ztratí izolační schopnosti. Pokud chceme – třeba s dětmi – vyrábět tradiční tukové koule se zalitými semínky, oříšky; do směsi tuků a semínek namáčet šišky či s ní zalévat květináčky a různé formičky, neměli bychom vyrábět velké porce a neměli bychom je předkládat ptákům v době, kdy nemrzne.

Specialitou může být i podávání živé potraviny. V potřebách pro chovatele či rybáře dnes lze po celý rok bez problémů zakoupit živé larvy nejrůznějších druhů hmyzu, cvrčky atp. Může se vám na ně podařit přilákat i na krmítku méně obvyklé druhy ptáků, jako je třeba střízlík či šoupálek. Ale bude vás to stát hodně úsilí a peněz.

Nechtěným krmítkem se může stát také psí či kočičí miska. Sojky si rády přiletí pro kočičí granule, mnoho ptáků uvítá obsah psí konzervy. Tato potravina jim neškodí, jen prostě musí být rychlejší než vlastní miska.

Méně energetickou, ale pro mnohé druhy velmi vhodnou potravou je ovoce – sušená jablka, hrušky, švestky...

Prostě na co si vzpomenete. Je ale třeba je předem namočit. Poté si na nich smlsnou kosi, kvíčaly, hýli, brkoslavi. No, mnohem jednodušší je nic nesušit, nýbrž ponechat část podzimní úrody na stromech či na zemi. Ptáci si je najdou. Samozřejmě uvítají i jiné plody, jako třeba břechtanu, pámelník, jeřabin a dalších. Jeřabiny, protože na stromě nevydrží celou zimu, je možné na podzim zamrazit a pak postupně ptákům (rozmražené a namočené) celou zimu nabízet. Je pochopitelně možné udělat si takto zásoby dalších semen a plodů.

Jsou i další druhy potravy, které lze ptákům bezpečně předkládat, ale není zde prostor na to je všechny popisovat. V každém případě je velmi mnoho druhů potravy, která je pro ptáky smrtelně nebezpečná. Proto radím, pokud si nejste jistí, jinou než výše doporučenou potravu nepoužívejte.

Pro bezpečí ptáků je velmi důležité i množství potravy, kterou jim nabídnete. Pokud totiž na krmítku zůstane příliš dlouho, může se stát nebezpečnou. Z nedávné doby známe případy hromadných úhynů zvonků. Příčinou je choroba zřejmě právě ze zkaženého, kontaminovaného krmiva. Přebytková potravina spadající na zem může přilákat potkany a s nimi další nebezpečí.

Kdy krmit?

Krmítko bude nejvíce navštěvované v době, kdy je přirozené ptačí potraviny nedostatek. Obvykle je to tak od října do dubna. V období mrazů je dobré

Na krmítko vám přiletí nejen sýkory koňadry, ale třeba i strakapoud.

FOTO: ROSTISLAVA SVOBODOVÁ

FOTO: VĚRA MARŠÍKOVÁ

Dlask tustozobý.

ptáky krmit, pokud je to možné, dvakrát denně – ráno a brzy odpoledne. Vždy však je nutné přizpůsobit množství a intenzitu krmění poptávce. V krmítkách se nespotebovaná potravina nesmí hromadit. Pokud je teplá zima, jakože v posledních letech docela bývá, ptáci mají o krmítka menší zájem.

Krmítko může zůstat na místě po celý rok a neškodí, když do něj občas nasypete potravu i v létě. Jen je pak nutné ho pravidelně a často čistit. V době krmění mláďat a následně době pelichání prakticky všichni ptáci preferují potravu s vysokým obsahem bílkovin. Smysl pak tedy má krmit spíše živočišnou potravou, například v podobě zakoupených moučných červů (larev potemníka). Pro ptáky to může být záchrana v případech extrémně chladného počasí, kdy v přírodě může nastat dočasný nedostatek hmyzu. Opatrně však s masnými červy (larvami much), dají se sice levně koupit v rybářských potřebách a ptákům chutnají, ale existují případy, kdy spolknutí živí masní červi sežrali ptáčátko zevnitř zaživa.

Jak má krmítko vypadat?

Co se týče tvarů a materiálů ptačích krmítek, fantazii se meze nekladou. Může jít o jednoduché zásypy, ploché nádoby, misky, tácy s vyvýšeným okrajem, se stříškou či bez ní. Měla by mít hladké a tedy dobře čistitelné dno a v něm otvory na odtok srážkové vody. Umístěná mohou být na stojanu či třeba na okenním parapetu. Pokud nemají střechu, přilákají více druhů ptáků, ale zase se musí častěji čistit či zbavovat sněhu. Někteří, zejména větší ptáci, jako je kos, kvíčala či hrdlička, ale také strnadi a vrabci, preferují umístění krmítka na zemi. To jsou pak ale v lepším dosahu predátorů či hlodavců. Proto je nutné, aby v několika-metrovém okolí krmítka nebyl žádný úkryt pro číhající kočku. Pokud krmíme na zemi, doporučuje se na jednom místě nekrmit déle jak 3–4 dny. Krmítka mohou být opatřena zásobníkem, pak není nutné je doplňovat tak často, nicméně zase je zde riziko, že potravina v zásobníku zvlhne či zamrzne.

Dají se koupit i moderní závěsná trubková krmítka na ořechy z ocelového pletiva s oky o rozměru cca 6x6 mm či průhledná skleněná nebo plastová na semínka s otvory, kterými si ptáci potravu vytahují. Je třeba si však uvědomit, že taková krmítka poslouží jen některým (obratnějším) druhům ptáků – sýkory, čížci, zvonci, strakapoudi; pěnkavy či vrabci mají smůlu.

Ne vždy je krmítko potřeba. Půlka kokosového ořechu, nádobka či třeba šiška zalitá tukem nebo kousek loje zavěšené na provázku na stromě, okně či krmítku je asi nejjednodušší možností,

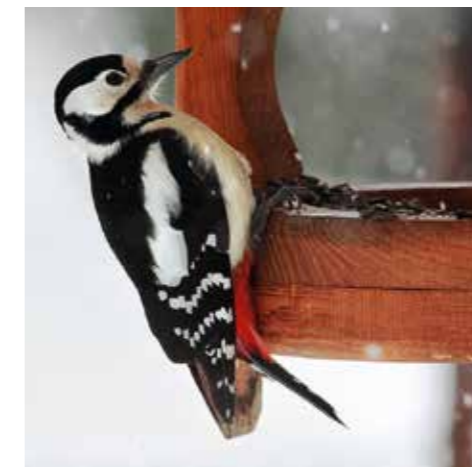

FOTO: MICHAL ŠULGAN

Přikrmování ptáků na zahradě

Krmení ptáků na zahradě je populární snad v celé Evropě a u nás samozřejmě také. Kdybychom jako vzorek vzali soutěžící Živé zahrady, tak jich má na zahradě krmítko 99% z nich. Ty ale samozřejmě jako vzorek naší populace brát nemůžeme. Nicméně Britové to mají spočítané a údajně ptáky přikrmuje 50% dospělých obyvatel Velké Británie. Proč bychom měli být horší jak Britové?

TEXT PETR N. STÝBLO

Abychom ptákům (a případně sobě) neublížili, je nutné při jejich přikrmování dodržet pár zásad. Především je nutné si uvědomit, že poskytnutí potravy v krmítku ptáky nespasí. Pokud jim skutečně chceme pomoci, musíme jim, ať už jde o zahradu či přírodu kolem, zajistit pestré a zdravé prostředí. Takové, ve kterém budou mít dostatek přirozené potravy, úkrytů a klidu pro rozmnožování. Naplněné krmítko jim jen na chvíli zjednoduší život. Nám ale poskytne potěšení! Význam ptačích krmítek je především v tom, že lidem poskytují potěšení a poznání. Proto také krmítko, na které nevidíme z okna, jaksi ztrácí smysluplnost.

Jakou potravu předkládat?

Žádná potravina na krmítku nenahradí živé potraviny. V případě velmi nepříznivého počasí, například když je dlouhotrvající námraza, však ptákům námi předkládaná potravina dodá potřebnou energii a skutečně jim někdy i může zachránit život. Z olejnatých semen je univerzálním krmivem slunečnice. Přitom platí, že černá semínka slunečnice jsou výživnější než ta se světlými pruhy. Pokud krmíte třeba na okenní římsě a nechcete, aby byly sousedé pod vámi bombardováni slupkami ze semínek, můžete ptákům předkládat již vyloupanou slunečnici. Je to však poněkud drahé. Vynikajícím, leč také dražším krmivem je len či mák.

FOTO: ROSTISLAVA SVORODOVÁ

Zvonci a stehlíci na krmítku.

jak ptákům – v tomto případě hlavně sýkorám, brhlíkům a strakapoudům – předkládat potravu.

Nebezpečné sítky

Krajně nevhodné je zavěšovat ptačí potravu v nylonových sítkách, co se v nich třeba prodává ovoce. Někde do

Soutěž Živá zahrada

Pokud máte zahradu, pojďte si s námi zasoutěžit v tom, kdo na ní přiláká nejvíce divokých živočichů. V prosinci, konkrétně od 23. do 26. (školy od 19. do 23.12.) budeme na zahradách pozorovat ptáky. Cílem je přilákat jich co nejvíce druhů. Podrobnosti najdete na www.zivazahrada.cz.

nich dokonce balí tukové koule určené pro krmení ptáků! Sítky ptákům způsobují nebezpečná poranění. Ptákům se v nich může zachytit a zranit prst či dokonce (například u strakapoudů) jazyk.

Kde krmit?

Umístění krmítka je také důležité. Známe případ, kdy pár metrů od zahradního krmítka postavili skleněnou autobusovou čekárnu. Krmítko se tak okamžitě stalo smrtící pastí. Více než desítky ptáků se během dvou dnů poza-

bíjela o pro ně neviditelné sklo. Zabil se o něj dokonce i krahujec, který na ptáky u krmítka zaútočil. Nebezpečné skleněné stěny – průhledné či se zrcadlíci – mohou být na leckteré zahradě v podobě skleníků či prosklených verand. Sklo je nutné pro ptáky zviditelnit. Pokud to není možné – například u sousedů – pak není ani možné do okolí ptáky lákat. Krmítko by od takového nebezpečí mělo být vzdálené více jak 10 metrů. Krmítko na okně ovšem nevádí. Zde je sklo natolik blízko, že pták prchající z krmítka do něj nemůže narazit velkou rychlostí, tedy se o něj nezraní.

Dalším nebezpečím mohou být predátoři. Koncentrace ptáků do jednoho místa zcela jistě predátory přiláká. Je dobré si uvědomit, že přirození predátoři ptáků, jako jsou krahujci, poštolky či kuny, k našemu ptačímu krmítku tak nějak patří a nemá smysl před nimi ptáky chránit. Pokud jim jejich lov nechceme příliš zjednodušit – ono jde i o kočky, které za přirozené predátory považovat určitě nechceme –, je dobré umístit krmítko tak, aby do vzdálenosti 3 m od něho nebyl žádný úkryt. Krmící se ptáci by měli mít dokonalý výhled do všech stran a nejlépe i nad sebe.

Jedno či více krmítek?

Každý ptáček vám potvrdí, jak bývají ptáci na krmítku mezi sebou nesnášliví. Spoustu energie vyplývají snahou zahnat od krmítka konkurenty. Pokud jim potravu nabídneme na několika místech najednou, snížíme jejich konkurenci a umožníme tak, aby se najednou najedlo více ptáků.

Hygiena je nutnost!

Když se velký počet ptáků soustředí do jednoho místa – v tomto případě k našemu krmítku – nebezpečí onemocnění se zvyšuje. Většina ptačích nemocí je přenášena trusem. Pokud dopustíme, aby se potrava kontaminovala trusem nemocného ptáka nebo třeba hlodavce, můžeme ohrozit celou místní ptačí populaci. V takovém případě je lepší ptáky nekrmit vůbec. ☒

*Autor je koordinátorem programu Živá zahrada.
Kontakt: petr.styblo@csop.cz*

FOTO: SIMONA UCHYTILOVÁ

Pár tipů, jak ptáky na zahradě udržet zdravé

- Zamezte hromadění potravy na jednom místě. Sledujte poptávku ze strany ptáků a pokud o krmení nejeví zájem, snižte množství krmení nebo nekrmte vůbec.
- V zimě jednou za týden, v létě každý druhý den vyčistěte krmítko od zbytků potravy a trusu.
- Nádoby na pitnou či koupací vodu vypláchněte každý den, a to zejména v teplejších měsících, a před přidáním čerstvé vody je nechte vyschnout.
- V zimě jednou za měsíc, v létě jednou za týden umyjte krmítko zředěným desinfekčním prostředkem.
- Zamezte přístupu potkanů do krmítka. Pokud to není možné, nekrmte vůbec.
- Pokud krmíte přímo na zemi, měňte krmné místo aspoň jednou za týden.
- Myslete i na osobní hygienu. Krmítka čistěte venku, ne v domě. Po každém čištění si myjte ruce.

Vy nevíte, kdo jsou Mopíci.
Trošku vám napovíme.

TEXT LUDĚK HRNČÍŘ

Může se zdát, že jsme docela vzácní. Je nás 1500. Ale z pohledu mládežnických organizací v ČR patříme členskou základnou stále k těm větším. Naše tělesná konstituce je povětšinou vcelku odolná a strava dosti pestrá, díky tomu jsme značně přizpůsobiví. Nepřekvapí tedy, že je nás možné objevit v různých nadmořských výškách, stejně jako v různých částech republiky, od slunných moravských svahů přes lehce zvlněnou Vysočinu až po nehostinné svahy Krkonoš. Najdete nás ve velkých městech i obcích o několika stovkách obyvatel.

Pohybujeme se ve skupinách (je jich sedmdesát), kterým říkáme oddíly. V teplejších měsících nás většinou vyhládká sluníčko a je jen těžké nás udržet pod střešou. Rozbíháme se po lesích a horách, nebojíme se ani vodních dobrodružství. Naším častým koníčkem je přebývání na málo obydlených místech, kde stavíme plátěné přístřešky, rozděláváme ohně a večer vysíláme do tmy libozvučné zvukové signály, zprávu všem: „Jste tady rádi a užíváme si to.“

Ani v chladnějším období roku neuleháme k zimnímu spánku. Přesto, že nás sníh spíš baví, než děsí, přebýváme často v doupatech zvaných klubovny. V nich připravujeme další výlety i začínáme malá dobrodružství posazení okolo společného stolu.

Celý rok prožíváme s respektem k přírodě, pomáháme krajině, rostlinám i živočichům. A skvěle se u toho bavíme.

Podpora „ústředí“

Mopíci jsou jednoduše členové dětských oddílů Českého svazu ochránců přírody. Jejich činnost zastřešuje ve svazu Sdružení mladých ochránců přírody. Kancelář SMOP ČSOP zajišťuje finanční a materiální podporu, řeší registraci oddílů, pojištění i vzdělávání vedoucích. Snaží se prostě pomáhat, jak může, aby oddíly mohly fungovat.

A mopíci rostou. Téměř neuplyne měsíc, abychom neregistrovali no-

Jak se žije Mopíkům?

FOTO: ANNA STÁRKOVÁ

vý oddíl. Loni se nám podařilo splnit náročnou podmínku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro titul Organizace uznaná pro práci s dětmi a mládeží (jako jedna ze třinácti organizací v ČR). V letošním roce jsme navíc naplno rozbíhali celý komplex vzdělávání mopíků. Nabízíme zavedený kurz pro začínající vedoucí s názvem VOYAGE, dlouhodobě spolupracujeme se společností ZDRSEM na organizaci akreditovaných zdravotních seminářů. V březnu 2016 jsme proškoli pod hlavičkou ČSOP také první hlavní vedoucí dětských táborů. Mimo to v průběhu roku organizujeme ještě několik dalších tematicky zaměřených kurzů (vodácký výcvik, víkend o pedagogice apod.).

Základním kamenem celého vzdělávacího systému je kurz VOYAGE, určený lidem ve věku 15–18 let. Je vlajkovou lodí všech kurzů, protože máme velký zájem oslovit právě tuto cílovou skupinu. Chceme ukázat všem mladým lidem v oddílech, že nejsou sami, že „blázní“ jezdící s bandou dětí pod stan žijí po celé republice. Propojujeme oddíly a tvoříme komunitu vedoucích, kde jim bude dobře a kde se budou navzájem podporovat ve svých nápadech. Zároveň předáváme novým vedoucím

kompetence, které jsou využitelné nejen při práci v oddílech. Vždyť správné uvedení hry není nic jiného než srozumitelné předání informace, příprava větší akce takovým projekt managementem a diskuze o pochvalách a trestech tréninkem argumentace.

Druhým pilířem, který jsme vystavěli k podpoře oddílové činnosti, se stal kurz pro hlavní vedoucí tábora. Společně se zdravotním seminářem tvoří dvojici kurzů pro dospělé. I přesto, že je MŠMT nastaven podrobný seznam témat, která mají být probírána, a že je kurz zakončen seriózní zkouškou, také tato akce je spíše zážitková. Na kurzu je oproti obvyklému schématu zařazena i část propojující letní tábor do kontextu celoroční oddílové činnosti. Neopomíjíme ani skutečnost, že se jedná o oddíly ČSOP; pracujeme s tematikou ochrany životního prostředí, poznávání přírody a zdravého životního stylu. V příštím roce kurz proběhne na přelomu března a dubna.

Pokud o nás chcete vědět více nebo se zapojit do naší činnosti, tak si nás najdete na www.mopici.cz. Těšíme se na setkání. ☒

Autor je ředitelem Kanceláře SMOP ČSOP. Kontakt: ludek.hrncir@csop.cz

Program, který v kruzích ČSOP známe již 24 let – Uklidme svět! – letos prošel velkými změnami. Nový název, nový vzhled, nové stránky, nový systém a noví koordinátoři.

„Uklidme“ v novém!

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

TEXT KATEŘINA LANDOVÁ

Číl ale zůstává stejný – snížit počet černých skládek a množství nepořádku (nejen) v přírodě, a to i do budoucna! Nelegálního nepořádku totiž stále přibývá...

Představujeme *Uklidme svět, uklidme Česko* a jeho první ročník v novém.

Rukavice, pytle a jdeme na pár hodin na čerstvý vzduch!

Proč zrovna uklízení? Koncept dobrovolnického úklidu je jednoduchý a pochopitelný, zapojit se může každý, organizace není náročná, výsledek je okamžitý, viditelný a dobrý pocit zůstává v lidech ještě hodně dlouho poté.

Jde o samá pozitiva. Lidé se spojí k řešení společného problému a ještě tím udělají dobrý skutek. Vedlejším efektem je samovzdělávání formou zážitku. Kdo se úklidu zúčastní, do budoucna jistě černou skládku nezaloží a možná ještě více – bude vzniku černých skládek předcházet. Třeba recyklací, nebo dokonce omezením produkce odpadů ve vlastních domácnostech. Učit mládež zážitkem už patří mezi nezbytné samozřejmosti, úklidová akce je tak ideálním nástrojem k ekovýchově.

Spojení sil

„Uklidme svět!“ (nebo Clean up the World!) byla akce koordinovaná 24 let Českým svazem ochránců přírody. Ročně se do akce zapojilo kolem 20 000 lidí.

FOTO: ROMAN OTT

Akce „Uklidme Česko“, organizovaná brněnským spolkem Ekosmák, vznikla před třemi lety v reakci na aplikaci ZmapujTo. Obyvatelé pomocí této aplikace hlásí černé skládky, informace se pak přeposílají místním úřadům k řešení. Bohužel je jednoduché skládku vytvořit, nechat ji však odstranit je už mnohem náročnější. Na odklizení se často dlouho čeká, a úklid s dobrovolníky může situaci leckde vyřešit ihned. V roce 2015 se akce účastnilo zhruba 30 000 lidí.

Spojení sil bylo nasnadě a první ročník jen potvrdil úspěšnost tohoto rozhodnutí. V roce 2016 se podařilo zapojit o 63 % více dobrovolníků než minulý ročník za oba dva programy dohromady.

Program má své samostatné stránky!

www.uklidmecesko.cz jsou návodné stránky, na kterých se dovíte veškeré podrobnosti o akci. Hlavně způsoby, jak se jako dobrovolník přidat k úklidu či jak se stát organizátorem. Díky sponzorům si organizátoři mohou pro své dobrovolníky bezplatně objednat i množství ochranných a úklidových pomůcek, hlavně pytle a rukavice. Pro menší účastníky jsou připraveny i samolepky a omezené množství reflexních vest. Registrace a další postupy jsou zautomatizované pomocí jednoduchých formulářů a editačního systému. Individuální komuni-

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

kace se tedy může zaměřit na upřesňující dotazy a rady.

Akce se po registraci objeví na podrobné mapce, tam je na očích dobrovolníkům, kteří si tak mohou vybrat úklid ve svém dosahu a hned se na něj i přihlásit.

Nesedíme jenom za stolem

Stát se dobrovolníkem nebo dokonce organizátorem akce si letos vyzkoušeli (i několikrát) všichni členové hlavního organizačního týmu (Katka, Mirek, Radek, Markéta), sponzoři i partneři. Protože lepší pocit má člověk v přímém kontaktu s lidmi se stejným nadšením než za stolem, kde se počítají sebrané tuny a proplácají faktury. S radostí pak od ostatních slyší: „Tak díky za akci, bylo to fajn a kdyby bylo něco příště, dej určitě vědět, rád zas přijdu.“

Akci doprovází i několik soutěží o zajímavé ceny. V tomto roce byly vyhlášeny tři kategorie fotosoutěže a speciální kategorie – video. Školy zas vytvářely kreativní „odpadové“ plakáty a na konci listopadu se vyhlásí „Kraj, který prokouknul“, tedy kraj, který registruje nejvíce proběhlých úklidovek; s generálním partnerem, Nadačním fondem Veolia, odměníme při slavnostním ukončení ročníku tři vybrané úklidovky právě z tohoto kraje.

Do dalšího roku si organizátoři přejí navázat na úspěch roku letošního a dotáhnout počet dobrovolníků alespoň na 100 000. V plánu je i metodika, stejně tak ucelený ekovýchovní program pro školy či videospot.

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

Pojďte do toho s námi! Jarní termín úklidů se plánuje na 8. dubna, podzimní pak na přelom září a října. Termíny není nutné striktně dodržet, důležité však je na jaře sledovat pokyny a včas si říci o materiál, kterého je vždy omezené množství. ☺

Autorka je koordinátorkou kampaně Uklidme svět, uklidme Česko.

Kontakt: katerina.landova@csop.cz

Největší dobrovolnická akce v ČR – Uklidme svět, uklidme Česko – v roce 2016.

Podle odhadů ze zpětných vazeb se do letošního ročníku zapojilo kolem 85 000 dobrovolníků při 2050 akcích. Podařilo se odklidit přes 1860 tun odpadu! Akce se připojuje k mezinárodním iniciativám Clean up the World! a Let's do it!, ke kterým se každoročně hlásí desítky dalších zemí a miliony dobrovolníků po celém světě. Kde všude se uklízí, jak se připojit a mnohé další informace můžete najít na stránkách www.uklidmecesko.cz nebo na facebooku Uklidme Česko.

Vodní škola

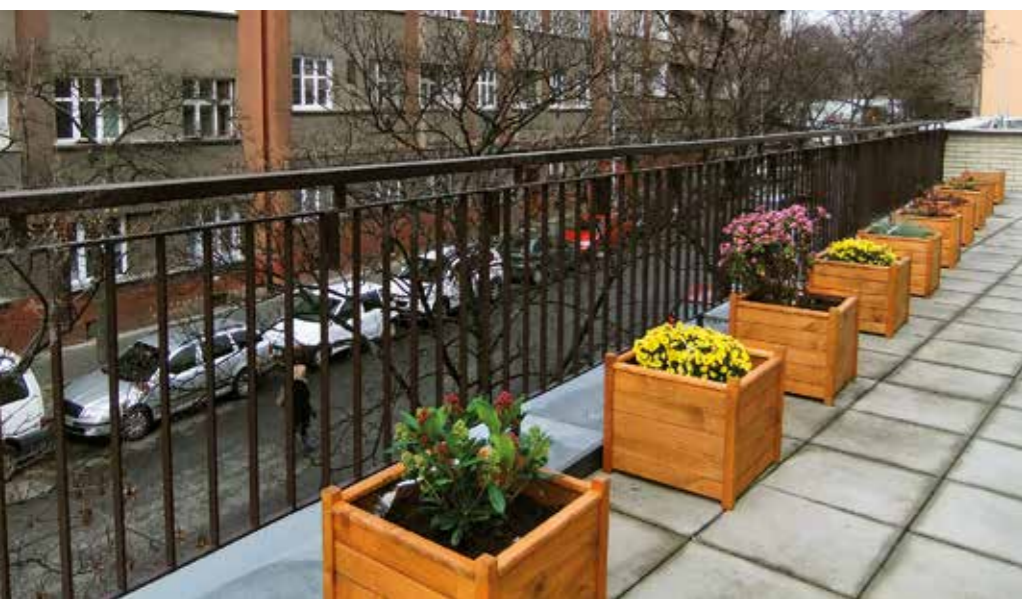

FOTO: TEREZA SOUČKOVÁ

Vodní škola je projekt Ekocentra Koniklec, který již třetím rokem probíhá na některých pražských školách.

TEXT TEREZA SOUČKOVÁ

řené na danou tematiku a z terénní exkurze, která vhodně doplňuje vnitřní výukový program. Žáci každého ročníku druhého stupně absolvují jeden ze čtyř modulů a při exkurzi se podívají buď do Muzea pražského vodárenství v Podolí, na Modřanské tůňě, kde si prohlédnou jejich obyvatel, na zelenou střechu v okolí školy anebo do Ústřední čistírny odpadních vod na Císařském ostrově, kde se dozví, jak se odpadní voda čistí. I přes značný zápach v čistírně, na který si žáci občas stěžují, se jim exkurze líbí a je to pro ně zážitek na celý život.

V pátém modulu nazvaném Voda ve škole se z jednotlivých tříd vyberou žáci, které projekt nejvíce oslovil, a ti vytvoří tzv. vodní týmy – týmy odborníků. Vodní týmy se několikrát sejdou. Nejprve žáci jednotlivých ročníků předají ostatním vědomosti, které v průběhu projektu získali v rámci svého

Květináče na terase (vlevo) a svod dešťové vody do sudu v ZŠ Špitálská.

FOTO: TEREZA SOUČKOVÁ

Projekt je cílen na žáky druhého stupně základních škol. Učí je, jak je důležité šetřit pitnou vodou a správně hospodařit s vodou dešťovou. Žáci si tak osvojí vhodné návyky již v mládí a v budoucnosti je budou moci aplikovat nejen ve vlastní domácnosti. Výstupem projektu je realizace opatření na úsporu pitné vody či hospodaření s dešťovou vodou ve škole nebo na jejím pozemku, které žáci sami navrhnu a pomohou i s jeho realizací. Po zdárném dokončení dostane škola certifikát s titulem Vodní škola.

Co se děje s vodou v urbanizované krajině?

V krajině obydlené lidmi vznikají stále další a další zastavěné plochy. Tím roste množství dešťové vody, která je odváděna z krajiny pryč. Narušuje se tak přirozený vodní režim krajiny, což přináší několik významných problémů.

- Kolísání teplot – v letních parných dnech je u rybníka či v lese mnohem chladněji a příjemněji než ve městě. Je to proto, že ve městě je mnoho zpevněných ploch, kde není žádná voda, která by se mohla odpařovat a odebírat tak teplo ze vzduchu.
- Narušení malého vodního cyklu – malý vodní cyklus je proces, při němž voda odpařená z pevniny spadne v podobě srážek na tu samou pev-

ninu. Většina pravidelných srážek má původ právě v malém vodním cyklu. Pokud dochází ke zvyšování odtoku z území, ubývá množství vody, která se vypaří a vrací se do malého vodního cyklu. Tím následně ubývá celkové srážky a narušuje se tepelný i vodní režim krajiny. Místo pravidelných menších srážek přicházejí stále častější období sucha a následné přívalové deště (srážky pocházející z velkého vodního cyklu, z oceánu). Ve městech, kde je většina ploch zpevněných, malý vodní cyklus vlastně vůbec neexistuje.

- Povodně – protože masivně přibývá zastavěných ploch, zvyšuje se i objem vody, která je za deště odváděna do řek. To má nezanedbatelný vliv na četnost a sílu povodní, jak můžeme v posledních letech často pozorovat. Nebezpečné plochy mají určitou retenční schopnost, zpomalují odtok srážkové vody do řek, a tím snižují riziko povodní.

Jak projekt probíhá?

Nejen tyto informace se žáci dozvědí v průběhu projektu. Projekt se skládá z pěti modulů: Voda ve světě, Voda v krajině, Voda ve městě, Voda v domácnosti a Voda ve škole. První čtyři moduly sestávají z vnitřního ekologického výukového programu zamě-

FOTO: MARTINA ZAROSTLÍKOVÁ

Z předání certifikátu Vodní škola fakultní základní škole Umělecká.

modulu. Následují návrhy vhodného opatření pro školu. Žáci nadnesou návrhy a pak dohledávají informace, zda je opatření vhodné a kolik peněz bude třeba do něj investovat. Výsledkem jsou tři různá opatření, mezi nimiž se hlasuje v celoškolské anketě. Vítězná opatření se po schválení vedením školy realizuje.

Opatření

Největším přínosem projektu pro žáky je propojení teorie a praxe. Žáci sami navrhnu opatření pro školu a pomohou s jeho realizací. Tak si budou ušetřené vody a samotného opatření mnohem více vážit a v budoucnosti ve svých vlastních rodinách budou mít k podobným opatřením mnohem blíže. V letošním roce probíhal projekt například v ZŠ Chmelnice na Praze 3, kde v anketě opatření vyhrála instalace dvou velkých sudů na dešťovou vodu. Nejprve došlo k úpravě dešťových svodů, poté žáci sudy sami objednali a nainstalovali na školní zahradu. Nachytná dešťová voda se využije na zalévání rostlin na zahradě školy. Zúžitkuje se tedy, zůstane v daném místě a neodteče kanálem pryč. Ušetří se tak i spousta pitné vody, která by byla jinak na zalévání použita.

V ZŠ K Dolům na Praze 12 žáci sami nainstalovali 11 speciálních adaptérů na pákovou baterii. Adaptéry fungují na infračervený senzor pohybu a vo-

da se spustí jen v případě, že pod něj žáci vloží ruce. Škola tak může ušetřit až 70 % pitné vody, která se spotřebuje na mytí rukou. Stejně adaptéry byly v loňském roce nainstalovány na všechna umyvadla na toaletách ve FZŠ Umělecká na Praze 7.

V ZŠ Jeseniova, kde projekt probíhal pilotně, byly na umyvadla nainstalovány pákové baterie, které zabrání odkapávání pitné vody, a tím jejímu plýtvání, což je časté u obyčejných kohoutků.

Překážka jménem vnitřní svody

Ne vždy je ale vymyšlení opatření jednoduché. V ZŠ Písnická na Praze 12, která má velký školní pozemek, měli žáci spoustu nápadů, jak zde lépe hospodařit s dešťovou vodou. Některé však nebyly realizovatelné, protože škola má nainstalovány vnitřní svody dešťové vody. Tyto bývají zejména u starších budov s plochou střechou. Dešťová voda ze střechy odteče do svodu, který je veden vnitřkem stavby a ústí rovnou do kanálu. Nedá se tak vůbec zúžitkovat a odtéká pryč. Případné úpravy jsou u vnitřních svodů vždy velkým stavebním zásahem. U vnějších svodů je to přeci jen jednodušší; často stačí jen dodat odbočku do sudu a hned můžete dešťovou vodu zúžitkovat třeba na zalévání zahrady.

Žáci ZŠ Písnická tedy chtěli nechat vybudovat jezírko napájené dešťovou vodou, které by aspoň část dešťové vody využilo, zvýšilo by retenční schopnost pozemku a v parných dnech by pomo-

FOTO: MARTINA ZAROSTLÍKOVÁ

Speciální adaptéry v ZŠ K Dolům.

hlo ochladit mikroklima školy. Bohužel je toto opatření časově a finančně tak náročné, že jej nebylo možno zrealizovat. Stejně tak odstranění velké nepotřebné zabetonované plochy a její nahrazení propustným povrchem.

Podobný problém jsme minulý rok řešili i v ZŠ Špitálská na Praze 9. Zde mají též vnitřní svody, ale nakonec jsme našli jednu štířku, která měla klasický okap, doplnili jsme chybějící svod, odbočku do sudu, sud a na vybetonovanou terasu jsme umístili velké květináče s rostlinami, které pomohou dešťovou vodu využít a navrátit ji zpátky do malého vodního cyklu.

Do budoucna

V tomto školním roce projekt probíhá na ZŠ Jana Wericha (Praha 6) a ZŠ Chvaly (Praha 20). Před projektem je samozřejmostí školení pro pedagogy na dané téma, které je k práci na projektu motivuje. Projekt hodláme rozšířit o audit spotřeby vody na škole, který za pomoci Ekocentra Koniklec žáci sami na škole provedou. Na projekt máme tentokrát celý školní rok, a proto bude prostor i na časově náročnější opatření, např. již zmíněné jezírko. Donátorem projektu je Hlavní město Praha, v minulosti jím bylo i Ministerstvo životního prostředí. ☺

Autorka je místopředsedkyní ČSOP Koniklec. Kontakt: tereza.souckova@ekocentrumkoniklec.cz

O ovcích a o Šumavě

FOTO: JANA ZRNŮVÁ

S JAKUBEM HROMASEM

Mnozí jste Jakuba Hromase viděli na letošním Setkání členů a přátel ČSOP. Coby hlavní organizátor neustále někde pobíhal, něco domlouval... Přesto si našel i chvíli času na rozhovor.

TEXT JAN MORAVEC

O jaká území se staráte?

Naše činnost je soustředěná ve střední části Šumavy, v okolí Vimperka. Aktivitu máme jak v národním parku a v CHKO, tak i v navazujícím nechráněném Pošumaví. V pozemkovém spolku máme dneska nějakých 25 hektarů, to jsou lokality, které obhospodařujeme pravidelně. Ale pak samozřejmě děláme i jednorázové akce, právě pro Správu, pro krajský úřad, pro AOPK, takže když to k tomu přičtu, je to zhruba třicet, pětatřicet hektarů.

Vím, že máte vlastní stádo ovcí.

Proč jste do toho šli?

Mně se ovečky zalíbily už tenkrát ve Vlašimi. Ovečka je úžasný „nástroj“ pro údržbu nějakého přírodně zajímavého území. My jsme se po založení organizace pustili do péče o Velkou Homolku, kde nám odborníci, hlavně entomologové, doporučovali, že by bylo fajn tam zavést pastvu. A zároveň máme možnost mít u kamaráda terénní zázemí; jak pro techniku, tak i pro zimní ustájení ovcí. Právě nedaleko Homolky. Takže se to nabízel – bylo kde pást, bylo kde je mít přes zimu ustájené, a navíc jsme se ještě seznámili s paní Novákovou, největší chovatelkou šumavek na Šumavě. Tak jsme si poříдили první malé stádečko a začali jsme spásat lokality. Teďko paseme na Velké Homolce a ve spolupráci se správou parku jsme začali pást ještě v Pasecké slati. K letošnímu roku máme nějakých pětatřicet bahníc

základního stáda, s jehňaty a s berany je to skoro ke stove. A jsou to teda úžasní pomocníci...! Lokality se nám druhově zvedají, mizí tam ruderní druhy. Na druhou stranu je to samozřejmě starost. Ovce musí dostat denně napít, mít zajištěnou pastvu, a když není, musí se přehnat. Musí být pod nějakým dohledem nebo pod elektrickým ohradníkem, a kdykoliv se něco děje, tak je potřeba okamžitě zareagovat. Hlavně na Velké Homolce, která je v těsném sousedství města. Chodí tam lidi se psem, pes uteče, vyžene ovci, ta se musí chytit, nemůže se nechat běžet po městě. Neděje se to často, ale párkrát už se nám to bohužel stalo. Takže je potřeba, aby byl vždycky někdo na telefonu a mohl se postarat.

Není vlastní stádo ovcí tak trochu střet zájmů?

Ovce prostě nakrmit musíte, netlačí vás to pak spíš do upřednostňování zájmu těch ovcí, než lokalit?

U nás je to dobré. Máme takovou mozaiku luk, že pastvu vždycky tak nějak poskládáme, že nám to termínově i časově vyhovuje. Myslím, že to, co říkáš, by mohlo být problémem, kdybychom měli pouze jednu lokalitu, kterou je potřeba spásat v určitý ter-

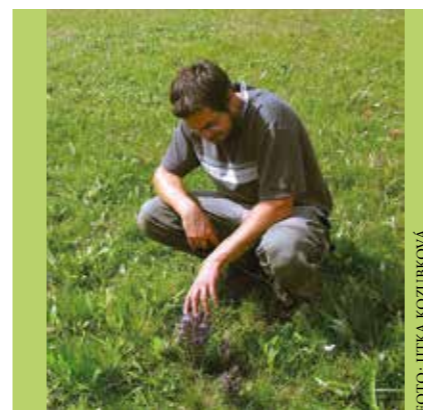

FOTO: JIITKA KOZUBKOVÁ

Ing. Jakub Hromas, DiS. (* 1983)

Vystudoval agroekologii na Zemědělské fakultě Jihočeské univerzity a pozemkové úpravy a ekologii krajiny na VOŠ zemědělské v Táboře, žije ve Vimperku. Předseda Českého svazu ochránců přírody Šumava, druhé období člen Ústřední výkonné rady ČSOP, od loňského podzimu člen Předsednictva ČSOP a předseda Komise ochrany přírody.

mín. Potom asi jo, pak by bylo potřeba mít v záloze ještě nějakou konvenční louku, kam lze zvířata v mezičase umístit. Pokud je to takto zajištěné, tak si myslím, že je lepší, ať již třeba i z ekonomické stránky, mít ovce vlastní.

Často se v poslední době v souvislosti s pastvou upozorňuje, že pastva sice je tradiční způsob obhospodařování, ale že dřív byla úplně jiného charakteru, že se přehánělo, zvířata nebyla nikdy dlouho na jednom místě...

Že současná pastva vytváří na lokalitě úplně jiné podmínky, než pastva před řekněme dvěma sty lety. Co o tom soudíš?

Já si myslím, že forma naší pastvy je stále dost extenzivní. My spásáme zhruba 12 hektarů v Pasecké slati a 5 hektarů na Homolce, máme 45 zvířat plus jehňata. To je hodně nízké zatížení. Navíc spásáme malé plošky a neustále přeháníme. Takže podle mě se blížíme tomu tradičnímu způsobu.

Dalším problémem pastvy, na který se někdy upozorňuje, je skutečnost, že vzhledem k nutnosti odčervení je trus ovcí toxický pro řadu živočichů. Řešíte to nějak?

S touto problematikou jsem se setkal poprvé asi před půl rokem, v souvislosti s dotazníkovým šetřením správy národního parku. Protože se staráme formou pastvy o některé jejich pozemky, ptali se, čím odčervujeme. Ale abych řekl pravdu, víc jsem se touto problematikou zatím nezabýval. Odčervování samozřejmě provádíme. Provádíme ho dvakrát ročně a to podzimní odčervování děláme v době, kdy se jde zimovat. Hnůj pak nedáváme na naše louky, ale berou si to buď záhumenkáři, nebo zemědělci. Čímž dochází k částečné eliminaci dodávání trusu, který je čerstvě naočkovaný proti parazitům, do přirodověhodných území.

Kolik je vás v organizaci?

Naše základní organizace má teď 24 členů. Neaktivnějších je asi 8–10 lidí. Máme v průměru 2 zaměstnance, k tomu v sezóně přibíráme nějakých 5–6 brigádníků. Podle toho, jak je třeba.

Jak funguje spolupráce se správou národního parku?

Za bývalého vedení, když byl v čele správy pan Mánek, to byla spolupráce čistě dodavatelská. Dělalí jsme pro ně managementy a spolupracovali jsme

FOTO: JIITKA KOZUBKOVÁ

Likvidace bolševniku.

pouze s konkrétními referenty, kteří měli dané managementy na starost. Tahle spolupráce pokračuje ve stejné linii, ale dnes je mnohem lepší i spolupráce na úrovni vyšších představitelů, s vedením správy. Což je konec konců vidět i tady na Setkání ČSOP, kde měl přednášku osobně ředitel národního parku Pavel Hubený a kdy nám poskytl průvodce na exkurze. Takže tohle se zlepšilo, určitě.

V čem vidíš hlavní problémy Šumavy v současné době?

Já vidím jako základní problém, že každá změna situace na ministerstvu životního prostředí znamená změnu pozice ředitele národního parku a s tím i změnu vize péče o národní park. Já to vždycky srovnávám se sousedním národním parkem Bavorský les, kde post ředitele je poměrně stabilní, za posledních 37 let se zde vystřídali pouze tři ředitelé, správa parku má vyjeté jedny koleje, jasnou zónaci a nic podstatného se každých pár let nemění. To by měl být i náš cíl. ☒

Jak ses dostal k ochraně přírody?

Bylo to za mých studií. Po gymnáziu jsem šel do Tábora na VOŠku, na pozemkové úpravy a ekologii krajiny, a tam jsme měli čtyřměsíční odbornou praxi. Já jsem z Vlašimi, a kam jinam ve Vlašimi jít než k ČSOP. Praxi jsem absolvoval v záchrané stanici, také jsem pomáhal s přípravou projektových záměrů a s péčí o zeleň. Tam jsem se prakticky poprvé setkal blíž s ochranou přírody v praxi. A hrozně mě to chytlo, začalo mě to bavit. Najednou jsem viděl, že to, co studuji, má praktické využití. Jak se to má v realu dělat. A zaujala mě i myšlenka „nezisku“, kde se člověk může realizovat. Kde, když si na to sežene nějaké finanční prostředky, se může věnovat úžasným krajinotvorným věcem, péči o živočichy, vysadím v krajině...

Ted' ale nepůsobíš ani ve Vlašimi, ani v Táboře, ale na Šumavě...

Po skončení školy jsem v ČSOP Vlašim začal pracovat, dělal jsem krajinotvorné projekty, zároveň jsem fungoval částečně ve stanici a vedl projekt na pastvu ovcí v přírodní památce Na Ostrově u Nemíže. Ale postupem času jsem vycítil, že bych mohl zkusit něco sám. Ze školy jsem měl kamarády ve Vimperku, kam jsem dost často za nimi jezdil. A právě na Šumavě nějaká tako-

váhle neziskovka chyběla. Tak tam Jirka Šejna – tuším v roce 2008 – založil Šumavskou základku ČSOP a rozjel nějaké prvotní aktivity. V roce 2009 vznikla potřeba pracovního místa, takže jsem neváhal, rozloučil jsem se s Vlašimi a šel jsem na Šumavu.

Co všechno vaše základka dělá?

My jsme založený hlavně na managementu. K těmto pracím máme blízko. Baví nás to, i jsme to studovali, takže asi tak z pětasedmdesáti procent děláme managementy. Kosíme louky, spásáme je ovcema, včelaříme, máme založený pozemkový spolek. A ten zbytek je osvětová činnost pro veřejnost; pořádáme vycházky, přednášky, besedy, máme poradnu.

Není na Šumavě ochrana přírody dostatečně zajištěná národním parkem?

Svým způsobem je, ale jen z hlediska péče dané zákonem. Chybí tam ale někdo, kdo by to dělal s nějakým nadšením. A pak – aspoň jak to vidím já – je důležité ty úředníky k něčemu popohnat, popíchnout. Někdy mám pocit, že tam ty lidi chodí doopravdy jenom do práce. Ale ani tak to není v konkrétních lidech; když tu ČSOP vznikl, rázem se na něj nabalili i lidi, kteří chtěli dělat něco víc, než jen v rámci své pracovní doby.

FOTO: KATEŘINA ADÁMKOVÁ

Údolím mloků

Přes vytrvalé snahy splavit řeku pro nákladní dopravu, vystřídané zájmem vyrábět elektřinu či regulovat povodňové vlny, si horní tok Berounky zachoval svou původní tvář.

ní pozemkovou úpravu s cílem získání pozemků nad obcí, kde by v následujících letech měla vzniknout četná protipovodňová opatření, jako například zasakovací pásy, výsadba keřů a stromů či obnova polních cest.

Po prvních pár stech metrech, kdy se jde od silnice za Olešnou luční cestou, stezka vchází do lesa, kde se připojuje k Olešenskému potoku. Lesy tohoto údolí jsou těžko přístupné těžební technice a zůstávají tedy hospodářsky nevyužitá. Samovolně vzrostlý smíšený les je druhově bohatý a zastoupený především habrem obecným, dubem zimním, dubem letním a borovicí lesní, v keřovém patře pak bezem černým, lískou obecnou, hlohem obecným či dřínem obecným. Odumřelé a popadané mrtvé dřevo se tu stává životním prostředím pro mnoho druhů saproxylofágního – tedy v mrtvém dřevě žijícího – hmyzu (zlatohlávky, střeplíky, páchníky, krasce...) či pro „dřevokazné“ houby (choroše, kuřátka, ucháče...). U třetí tabule, zaměřené právě na dřeviny a mrtvé dřevo v údolí, je možné sáhnout do schránky pro předepsaný seznam s popisy jednotlivých druhů a cestou zkusit najít a poznat všechny zde se vyskytující stromy a keře.

Jen pro pěší!

Po pár desítkách metrů od tohoto místa narazíme na poctivé dřevěné zátarasy, kterými projde chodec, stěží pak cyklista. Radniční ochránci přírody znalí místních poměrů tak chtěli

A hele, smrž obecný!
Výborná jedlá jarní houba.

mloků

TEXT KATEŘINA ADÁMKOVÁ

zabránit vjezdu čtyřkolkářům a motorkářům, kteří oblast navštěvovali, ničili cesty a plašili zvěř. Díky tomu tu při troše štěstí můžeme narazit na mufloňy, srnce, zajíce, ještěrky obecné nebo na mloky skvrnité. Mlok je ústředním živočichem této naučné stezky. Tento silně ohrožený obojživelník totiž našel v okolí Olešenského potoka velmi dobré podmínky pro život a rozmnožování – vlhké lesy v blízkosti neregulovaného vodního toku s dostatkem potravy (hmyzu, žížal, slimáků) a také kamení jakožto možnosti k úkrytu. Kromě mloků se můžeme setkat i s dalšími obojživelníky – se skokanem hnědým, kuňkou žlutobřichou či ropuchou obecnou. Pro místní ptactvo tu je připraveno 15 nově vyvěšených budek, na jaře tedy bude možné sledovat jejich nové obyvatele.

V údolí se nachází především hlubokomořské usazené horniny prvohorního stáří, zastoupené především břidlicemi a prachovci. Tyto horniny zde byly těženy v několika drobných lomech a využívány pro stavbu ole-

FOTO: JAN MORÁVEČ

Symbolem naučné stezky je mlok skvrnitý.

šenských usedlostí. Přibližně v polovině toku potoka protíná horniny zlomové pásmo, díky kterému tu nejspíš vznikly drobné vodopády. Nad těmito vodopády najdeme také jeden neobvyklý, v letních měsících velice příjemný, interaktivní prvek. U lavičky je možné zout boty, jít se brodit potokem a vnímat bosýma nohama přirozené dno a vodu s kamínky.

...až k řece

Další z tabulí je speciálně věnována nevídanému hostu, invazivnímu trnovníku akátu, který trápí i tento kus přírody. Dozvíme se o jeho pozitivě – že je oceňovaná medonosnou rostlinou, nenáročnou a rychle rostoucí dřevinou s vysoce výhřevným dřevem –, ale pře-

devším o jeho stinné stránce – jedovatosti, schopnosti vázat svými kořeny vzdušný dusík, uvolňovat ho do půdy a měnit tak její chemické vlastnosti, o dalších chemických změnách v půdě zapříčiněných spadáním listů a potlačujících růst většiny původních rostlin a v neposlední řadě pak o jeho agresivním šíření, zejména formou kořenových a kmenových výmladků.

Ke konci trasy se potok zařezává hlouběji, stává se divočejším, hůře přístupným, ale o to krásnějším. Stezka tady přejde přes dřevěnou lávku a vede po pravé straně potoka kolem chatové osady k poslední tabuli, pár metrů od Berounky. Zde je možné, stejně jako u první tabule, odpočinout si v dřevěném altánku. Poslední tabule je věnována samotné Berounce a vodnímu ptactvu, které se na ní vyskytuje. Šťastný návštěvník tu může spatřit i lovcího orla mořského nebo menšího orlovce říčního. Naučná stezka ústí na červeně značenou turistickou trasu podél Berounky mezi Chrástem a Liblínem. Pro milovníky geocachingu bychom neměli zapomenout poznamenat, že je na stezce připravena zajímavá keška.

Naučná stezka Olešenský potok byla vybudována v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě, který si bere za cíl zpřístupňovat lidem přírodně cenné lokality. Tato stezka je sedmou lokalitou tohoto programu v Plzeňském kraji, celkem sedmdesátou šestou v ČR.

Autorka je koordinátorkou programu Blíž přírodě.

Kontakt: katerina.adamkova@csop.cz

V přírodním parku Horní Berounka, od Plzně do Roztok, je okolí řeky zřídka zastavěné a příroda relativně nedotčená. Můžeme tu proto dobře sledovat takzvaný říční fenomén – hluboké kaňonovité údolí zahloubené do tvrdých metamorfovaných hornin, které svou různorodostí kontrastuje s okolní mírně zvlněnou krajinou, od které je odděleno ostrou údolní hranou. Jedním z projevů tohoto fenoménu jsou také hluboká údolí postranních přítoků vlévajících se do Berounky. Koryta těchto potoků prudce klesají a často vytvářejí kaskády a drobné vodopády. Krásným příkladem je údolí Olešenského potoka, drobného pravostranného přítoku řeky, který nikdy nevysychá. Do července letošního roku tudy vedly pouze nenápadné polní a lesní cesty a mnoho turistů tu asi neprošlo. Dnes je tomu už nejspíš jinak. Členové Českého svazu ochránců přírody Radnice se rozhodli tento zajímavý kus přírody zpřístupnit a vytvořili zde naučnou stezku, která

se údolí, jeho přírodu a vazby na okolí snaží návštěvníkům přiblížit.

Cesta do divočiny

1,5 kilometru dlouhá trasa, na které je 10 naučných tabulí, začíná hned za Olešnou. Z dřívě hojně osídlené zemědělské obce je dnes spíše osada pro rekreanty a chalupáře. Kromě podrobně popsané historie území se dozvíme také o tom, co Olešnou v poslední době hodně trápí. Vzhledem k tomu, že je toto místo obklopeno velkými lány svažitéch polí, potýkají se tu obyvatelé při přívalových deštích s bleskovými povodněmi. Dochází tu nejen k materiálním škodám, ale také k významné erozi, při které voda odnáší velké množství cenné ornice. Ta je splavována úzkým údolím Olešenského potoka do Berounky, kde postupně zanášá její koryto. Obec se proto zaměřila na komplex-

Ochrana ovzduší, přírody a krajiny, půdy a vody v současném právním vývoji

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ,
PETRA HUMLIČKOVÁ

Ovzduší

Novela **zákona o ovzduší** (sněmovní tisk 678), která je nyní projednávána v Senátu Parlamentu ČR, obsahuje především mnoho technických úprav. Nejspornější změnou je kontrola domácích topenišť, která se vztahuje na kotle umístěné v rodinném domě, v bytě nebo ve stavbě pro rodinnou rekreaci, nejde-li o prostory užívané pro podnikatelskou činnost. Vznikne-li důvodné podezření, že provozovatel spaluje paliva, která nesplňují zákonné požadavky (především se bude jednat o spalování odpadů) a nelze to prokázat bez kontroly přímo kotle, jeho příslušenství nebo používaných paliv, má pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností právo vstoupit do jeho obydlí. Toto právo obecního úřadu s rozšířenou působností však vzniká až po předchozí písemné výzvě provozovatele kotle, tato výzva musí obsahovat i poučení o povinnostech dle zákona o ovzduší a o následcích opakovaného důvodného podezření na jejich porušení v podobě provedení kontroly. Opoziční strany již předem avizovaly, že iniciují přezkum kontroly domácích topenišť Ústavním soudem ČR.

Ministerstvo životního prostředí v současné době čelí již 4 žalobám proti **Programům zlepšování kvality ovzduší**. Konkrétně se jedná o programy přijaté v Praze, na Ostravsku, Ústecku a v Brně. Znečištění ovzduší v těchto oblastech dlouhá léta přerušuje zákonem i evropskou směrnici stanovené limity pro prach, oxidy dusíku a rakovinotvorný benzo(a)pyren, přesto programy nevedou ke svému

základnímu cíli – tedy zajistit dodržení zákonných limitů v co nejkratším možném čase, protože nevymezují konkrétní opatření pro dané oblasti, ani jasné časové plány, dokdy se mají opatření uskutečnit.

V září 2016 schválila vláda návrh další novelizace zákona o ovzduší, která se týká velmi specifické otázky, a to přimíchávání **biopaliv** do pohonných hmot. Dodavatelé benzínu a nafty budou moci do minimálního podílu biopaliv dvojnásobně započítávat tzv. pokročilá biopaliva, která byla vyrobena z použitých kuchyňských olejů a kafelních tuků nebo z nepotravinářské biomasy (řas, slámy, glycerolu atd.). Změna vychází z nových předpisů EU, které zvýhodňují použití odpadních tuků pro výrobu biopaliv.

Pařížská klimatická dohoda začne platit dne 4. 11. 2016, tedy 30 dní po ratifikaci 55 zeměmi, které jsou dohromady zodpovědné za nejméně 55 % globálních emisí. Ke dni 4. 10. 2016 ji již ratifikovalo 72 zemí, které reprezentují 56,75 % emisí (včetně Číny, Indie nebo Spojených států). Dohodu již schválili také ministři životního prostředí zemí EU i Evropský parlament. V jednotlivých členských zemích EU však zatím není ratifikační proces dokončen, například Česká republika dohodu ratifikuje nejdříve na jaře 2017. Pařížská dohoda stanovuje, že jak bohaté, tak chudé státy se mají připojit k opatřením, která omezí oteplování. Růst teploty má být udržen pod dvěma stupni Celsia ve srovnání s předindustriálním obdobím. V roce 2020 Pařížská dohoda nahradí Kjótský protokol z roku 1997.

Zpřesnění pravidel pro **ukládání oxidu uhličitého pod zem** přinesla novela zákona č. 193/2016 Sb., o ukládání

Náš článek se stručně a přehledně zabývá vývojem environmentální legislativy v období od jara do podzimu roku 2016. Text zachycuje stav k polovině října.

oxidu uhličitého. Novela reagovala na novelizaci příslušné unijní směrnice, s využitím technologie se vzhledem ke geologickým podmínkám České republiky ve větším rozsahu nepočítá.

Novela zákona č. 255/2016 Sb., o **integrovaném registru znečišťování** s účinností od 1. 9. 2016 sníží počet znečišťovatelů, kteří jsou povinni hlásit své emise do tohoto registru, zhruba o třetinu (tj. přibližně 1700 až 1800 malých znečišťovatelů z celkových 5000). Novela se dotýká pouze změny počtu ohlašovatelů, nikoliv úprav seznamu ohlašovaných látek. Součástí registru tak budou i nadále látky nad rámec unijních požadavků, jako například potenciálně karcinogenní styren.

Ochrana přírody a krajiny

Novelizace **zákona o ochraně přírody a krajiny** (sněmovní tisk 501) v Poslanecké sněmovně probíhá velmi bouřlivě, po výborech bude projednávána ve druhém čtení. Novela zásadně mění pravidla pro správu národních parků, kontroverzní je jako tradičně především kvůli situaci v NP Šumava, kde se střetávají pozměňovací návrhy směřující k posílení ochrany přírody

s návrhy naopak posilujícími pravomoci obcí. Debata o sporných otázkách proto není zdaleka u konce, patří mezi ně možnosti výstavby v národních parcích, rozsah protipožárních opatření na jejich územích a také velikost ploch ponechaných výlučně přírodě.

Vláda schválila **Strategii ochrany biologické rozmanitosti České republiky** do roku 2025, která má za cíl zabránit úbytku rostlin a zvířat v krajině. Strategie je však kritizována z důvodu nedostatečné určitosti a zastaralosti, která neodpovídá vývoji vědeckých poznatků v ochraně přírody.

V srpnu 2016 se začala uplatňovat unijní směrnice, podle níž mají členské země přísněji chránit svá území před pronikáním **nepůvodních a invazivních přírodních druhů**. Seznam zakázaných živočichů a rostlin v červenci schválila Evropská komise, na seznamu však chybí některé nepůvodní planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichové, kteří už v České republice rozšíření jsou a působí újmou přírodě, hospodářství i lidskému zdraví (například bolševník velkolepý nebo křídlatka). Česká republika je proto plánuje zařadit na svůj vlastní národní seznam zakázaných druhů.

Senát nyní projednává novelu **zákona o geneticky modifikovaných organismech** (senátní tisk č. 333). Podle ní by Česká republika měla možnost zakázat pěstování geneticky modifikovaných plodin, které jsou jinak v Evropě

ské unii povolené. V Česku se pěstuje pouze geneticky modifikovaná kukuřice, její plochy se ale stále snižují.

Vláda schválila nařízení, kterým se rozšiřuje **seznam evropsky významných lokalit** chráněných v rámci soustavy Natura 2000. Mezi chráněná území tak přibyl Kaňon Labe včetně lokality Porta Bohemica, ovšem bez unikátní bahnitě náplavy, kde roste specifická vegetace (z důvodu plánované výstavby jezu v Děčíně). Vláda opakovaně odmítla rozšíření seznamu o louky u Přelouče. Evropská unie vede v této věci řízení s ČR pro porušení unijního práva.

Novela zákona č. 324/2016 Sb., o **biocidech** upravuje nově poplatky za povolení biocidních přípravků k hubení škůdců a sankce za použití nedovolených biocidů.

...a další

Ministerstvo zemědělství připravuje **nový zákon o těžbě rašeliny**. Rašelina není podle platných zákonů ani nerostem, ani biomasou. Rašelina je nyní využívána zejména jako základ pro výrobu substrátů nebo kosmetické a léčebné účely. Zákon bude vymezovat zásady průzkumu a těžby rašeliny s důrazem na požadavky ochrany životního prostředí včetně sankcí za porušení stanovených povinností.

Novela **zákona č. 184/2016 Sb., o zemědělském půdním fondu** rozšiřuje výjimky z povinnosti platit poplatek za zábor půdy. Nově se bude výjimka vztahovat na všechny typy silniční infrastruktury (doposud byly osvobozeny pouze silnice spravované státem a nikoliv krajské a obecní). Stavby pro bydlení budou nově opět potřebovat souhlas pro odnětí ze zemědělského půdního fondu, naopak pro ně nebyla prosazena výjimka z poplatku za odnětí.

Ministerstvo pro místní rozvoj odeslalo na konci září do Poslanecké sněmovny **velkou novelu stavebního zákona**. Vedle stavebního zákona se novelizace týká dalších zhruba třiceti zákonů. Zákonodárci si od novely slibují urychlení povolování staveb. Na druhou stranu novela obsahuje řadu ustanovení problematických jak pro ochranu životního prostředí, tak i pro účast dotčené veřejnosti v povolovacích řízeních, lze proto očekávat velmi bouřlivé projednávání.

Velmi rychle byla schválena kontroverzní novela **zákona č. 256/2016 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí**. Novela převádí vybrané důležité dopravní stavby do specifického režimu, ve kterém nebude nutné opakovat proces posuzování vlivů na životní prostředí, přestože byl proveden již před více než 10 lety a informace z něho jsou proto zastaralé. Schválená novela stanoví podmínky, za nichž bude namísto opakování celého procesu EIA stačit stanovisko Ministerstva životního prostředí. Musí se jednat o prioritní dopravní záměr, který leží na transevropské dopravní síti, získal územní rozhodnutí nejpozději 31. března 2015, v minulosti dostal kladné stanovisko k EIA a vláda jej stanoví nařízením. Návrh souvisejícího vládního nařízení počítá v seznamu staveb s obchvatem Českých Budějovic na trase D3, s obchvaty obcí Řevničov, Lubenec, Krušovice na dálnici D6 nebo obchvatem Frýdku-Místku, mezi vybranými projekty naopak není Pražský okruh.

Schválen byl **nový atomový zákon** (č. 263/2016 Sb.), který velmi podrobným způsobem upravuje otázky spojené s mírovým využíváním jaderné energie a ionizujícího záření.

V poslanecké sněmovně začíná projednávání **novely vodního zákona** (sněmovní tisk č. 930). Novela přináší rozsáhlé změny. Jednou z nich je odebrání některých kompetencí České inspekci životního prostředí při kontrole, například vypouštění odpadních vod do kanalizací tak budou nově kontrolovat vodoprávní úřady. Předkládající Ministerstvo životního prostředí z novely odebralo zvyšování poplatků za odběr podzemních vod.

Zásadní změny v nakládání s odpady a jiná pravidla pro korporace, obce a občany by měl přinést **nový zákon o odpadech**, který nyní projednává legislativní rada vlády. Jedním z cílů zákona je připravit stát do roku 2024 na zákaz skládkování vybraných odpadů. Zákon proto počítá s budoucím postupným zvyšováním poplatku za ukládání odpadu na skládku. Zákon také zpřesňuje povolení k provozu zařízení, která nakládají s odpady. Ta budou nově každých pět let procházet revizí. ☒

Autoři působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (M. Damohorský je jejím proděkanem).

Mezi evropsky významné lokality přibyl kaňon Labe v Českém středohoří.

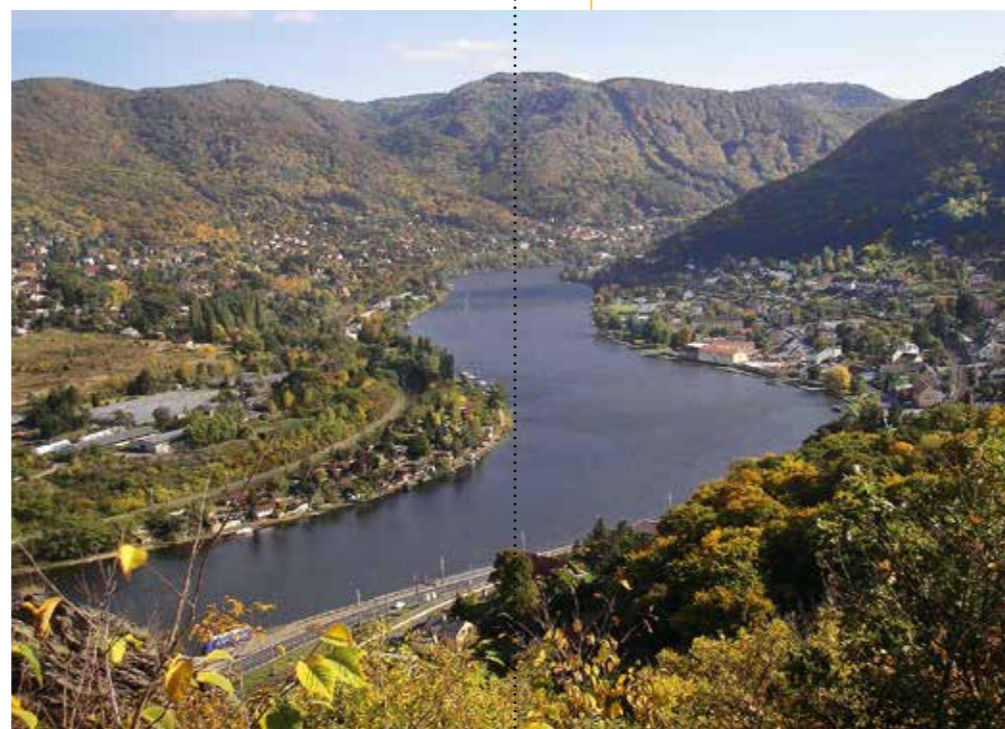

FOTO: JAN MORAVEC

Bělověžský prales – klenot evropské přírody v ohrožení

FOTO: LENKA PROCHÁZKOVÁ

Bělověžský prales se v posledních měsících dostal na titulní stránky evropských deníků. Probíhají spory a polskému státu hrozí vyšetřování Evropské komise. A možná si kladete otázku, o co tam přesně jde. Jak se celá kauza vyvíjí? A jaké se nabízí dlouhodobé řešení?

TEXT LENKA PROCHÁZKOVÁ

Význam pralesa

Bělověžský prales je jedním z nejzachovalejších pralesů nížinného charakteru v Evropě. Prales disponuje výjimečně vysokou **druhovou rozmanitostí lišejníků a stromů**. Většina druhů lišejníků má vazbu na určitý druh stromu, což se odráží v tom, že rozšíření lišejníků je limitováno distribucí daného druhu stromu. Bělověžský prales poskytuje široké spektrum odlišných mikrobiotopů pro lišejníky, ať to jsou různé druhy stromů ležících či stojících, s kůrou či bez kůry, na osvětleném místě či v zástínu.

Tento prales je význačný i **vysokou biomasou mrtvého dřeva**, která se pohybuje okolo 100 m³/ha. Je známo, že v průměru 5 let po smrti stromu začne mrtvé dřevo intenzivně akumulovat vodu. A tak i přes nadbytek mrtvého dřeva zde nedochází k požárům. Kromě toho nová generace stromů roste na staré generaci, neroste přímo na zemi, kde se díky mrazům přes zimu mění velikost půdních agregátů a semenáče by se ponížily. Ze starých stromů mladé stromky dále získávají i živiny a vodu. Mrtvé dřevo je navíc domovem a úkrytem pro mnoho organismů. Výzkumy ukazují, že když bychom z lesa odstranili veškeré mrtvé dřevo, tak by z lesa zmizelo 60 % druhů. Mrtvé dřevo umožňuje

prostorové rozrůznění biotopu, např. pádem stromu vznikne světlina, která je osídlena světlomilnými druhy atp.

Prales však nejsou jen stromy, ale i živočichové. Symbolem Bělověžského pralesa je **zubr**. Okolo 500 jedinců tohoto největšího volně žijícího suchozemského savce Evropy žije na polské straně pralesa. Dále prales obývá asi 30 jedinců rysa ostrovida a 3–4 smečky vlka obecného, přičemž v každé smečce žije v průměru 4–5 jedinců.

Ohrožení

Jak už bylo naznačeno na začátku, tento unikátní prales je nyní v **kritickém ohrožení** kvůli nepřiměřenému kácení. Roku 2012 byl schválen ministerstvem životního prostředí lesnický plán managementu pro tři lesní oblasti Bělověžského pralesa na následujících deset let s limitovanou těžbou dřeva (48 500 m³ za rok) a chránící stoleté velikány. Tento čin představoval kompromis uspokojující lokální potřebu dřeva a současně zachování ekologické jedinečnosti lesa. Bohužel dochází k těžbě dřeva vysoce převyšující roční plány. Nevládní organizace opakovaně upozorňují, že v jedné lesní oblasti (konkrétně v okolí vesnice Bělověž) již během čtyř let došlo k překročení desetiletého limitu, zatímco zbylé dvě dosáhnou tohoto limitu již během dvou následujících let při stávající rychlosti těžby. K lesnímu hospodářskému plánu pro roky 2012–2021 byl proto přidán dodatek, který dovolu-

FOTO: ADAM BOHDAN

je výrazně vyšší těžbu (180 000 m³) a umožňuje kácet i stromy starší dvou set let. Národní park byl kácení sice ušetřen, nicméně v chráněné oblasti UNESCO v zóně částečné ochrany II., která je vyloučena z hospodářského využití, se odehrály v posledních letech stovky kácení.

Ministerstvo životního prostředí Polska se odvolává na potřebu „aktivního managementu“ s tím, že les je potřeba chránit před kůrovci a nebezpečím požáru. Uvedené zdůvodnění je **zavádějící** z několika důvodů. Zprv: v Bělověžském pralesu převažují listnaté stromy (dub, habr, olše, lípa, jasan, bříza, topol). Usuchání se týká jen jedné šestiny z rozlohy smrčín, tj. 5 % z celkového počtu stromů v prale-

se. Vedle toho kůrovec je součástí přirozené dynamiky lesa, kterou je třeba v unikátním lese zachovat, neboť podle současných vědeckých poznatků plánovaná (byť selektivní) těžba přemnožení lýkožrouta nezabrání, zejména v tomto lese, kde přísně chráněné oblasti (žádné kácení není dovoleno) jsou promíchány s porosty lesnickoobhospodařovanými. Na základě monitoringu v posledních 80 letech dochází k namnožení kůrovce v tomto lese v průměru každých 8–11 let a je řízeno biologickými a meteorologickými procesy. Dlouhodobá pozorování v Bělověžském pralesu ukazují, že pokud člověk v lese nezasahuje, tak kůrovcem napadené stromy časem spadnou a poskytnou vhodné prostředí pro růst nové generace, na místě napadených stromů do deseti let vyrostou nové smrčky či listnaté stromy. Zarážející na obhajobě kácení je i to, že třetinu (donedávna to byla polovina) stromů určených ke kácení představují listnaté druhy. V přírodních rezervacích byla navíc ke kácení použita těžká technika a „sklízí“ se stovky listnatých živých mladých stromů. Druhým rizikem současného managementu je povolení odvozu mrtvých a umírajících stromů, stejně tak kácení starých stromů. Zaznamenáno bylo kácení stoletých stromů v lesní oblasti Hajnówka, čímž byly porušeny plány managementů NATURA 2000 a lesní správy. Zmíněné zásahy mají nepříznivý vliv na chráněné druhy hub a živočichů vázané na tyto stromy. Ohrožení jsou zejména ptáci hnízdící v dutinách (např. strakapoud bělohřbetý, datlík

tříprstý, kulíšek nejmenší, sýc rousný) a vzácné druhy brouků. Přitom právě výskyt těchto druhů je důvodem ochrany tohoto lesa.

Řešení?

Delegace **Mezinárodního svazu ochrany přírody** (IUCN) navštívila na jaře 2016 Bělověžský prales na podnět podaný sedmi nevládními organizacemi. Na základě zjištěného rozsahu kácení i v rámci UNESCO lokalit připravil IUCN následující doporučení: zrušit dodatek k Lesnímu managementovému plánu pro oblast Bělověže, který předurčoval třikrát větší kácení v průběhu deseti let, a předložit centru UNESCO integrovaný managementovaný plán, který musí být připraven ve spolupráci se všemi zájmovými stranami, především s nevládními organizacemi a s vědci. Ministr životního prostředí ustanovil pracovní skupinu pro tvorbu tohoto plánu, avšak nevládní organizace a vědci do ní nebyly přizváni. Ve stejnou dobu komise UNESCO požádala polskou stranu, ať učiní nezbytná opatření k zachování kontinuity a celistvosti chráněného pralesa a zajistí, že nebude docházet ke komerčnímu kácení. Lesníci však i nadále pokračují v těžbě na zakázaných místech UNESCO.

Evropská komise z důvodu ohrožení lesů v Bělověži zahájila proti polské vládě v červenci 2016 proces **infringementu** (vyšetřování s cílem zjistit, zda stát porušil unijní právo). V říjnu 2016 na setkání ministrů životního prostředí v Bruselu prezentovali zástupci polského ministerstva životního prostředí in-

FOTO: TOMÁŠ KRAJČE

FOTO: MARTIN DULA

Datlík tříprstý se živí převážně larvami kůrovce.

formace o hospodaření v Bělověžském pralese a polské nevládní organizace k tomu vydaly odborné stanovisko podpořené vědeckými kapacitami čtrnácti institucí, ve kterém zavádějící informace uvádějí na pravou míru a ukazují závažná rizika vyplývající z aktuálně nastavených limitů těžby.

Nadace divoké Polsko (Fundacja Dzika Polska) koordinuje **dobrovolnické hlídky**, které sledují v Bělověžském pralese kroky uctivé lesníky. Dobrovolníci – též z České republiky – jsou vítáni. Cílem je monitorovat činnosti lesníků v terénu, sbírat data, podávat hlášení a zprostředkovat novinářům, co se děje v lese. Údaje získané dobrovolníky jsou hlavními zdroji informací pro média, společnost, Evropskou komisi a UNESCO. Smyšlupná délka pobytu dobrovolníka je minimálně několik dní, ale upřednostňovány jsou delší návštěvy. Zájemci mohou kontaktovat Adama Bohdana na e-mailu adam.bohdan@wp.pl.

Více než 20 let se Rady univerzit v polských městech Lodž a Poznaň zasazuje se o **rozšíření statutu národního parku pro celou polskou stranu** Bělověžského pralesa a dožaduje se zastavení těžby dřeva v částech lesa přirozeného původu. Cílem je ochránit přirozené procesy ovlivňující všechny složky lesa. Příkladem těchto procesů je mnohaletý cyklus tvorby semen stromů, periodické přemnožení hmyzu a hlodavců, vliv dostupnosti různých zdrojů potravy a predace na velikosti populací živočichů a dlouhodobý rozklad starých stromů. Podpořit tuto myšlenku můžete na on-line petici <http://ilovebialowieza.com/>.

Autorka je dobrovolnicí Hnutí DUHA. Kontakt: lenkacerven@gmail.com

V posledních měsících se bouřlivě mluví a píše o řadě plánovaných přehrad, mnohdy na velmi kontroverzních místech. Ty plány se pravidelně vrací, tu z důvodů energetických, tu jako protipovodňová ochrana a jindy zas jako opatření proti suchu. Jednou z nich je i přehrada na Berounce v CHKO Křivoklátsko. Nic nového pod sluncem. Zalistujme časopisy Naší přírodou a Nika z 2. poloviny 80. let.

První informace o plánované přehradě se začaly objevovat v létě 1986. Článek „Utopíme srdce Křivoklátska?“ v 12. čísle časopisu Naší přírodou 1986 je uvozen citátem z Rudého práva z 30. srpna 1986:

V příštím desetiletí má být vybudována naše největší přečerpávací elektrárna u Křivoklátska s výkonem 1000 MW.

Čtenář Jan Bednář na to v čísle 2/1987 reaguje upřesněním:

První zmínku o připravovaném vodním díle na Berounce jsem našel ve Večerní Praze 4. 7. 1986. Autor článku „Pouta pro Berounku“, značka (vs), se o PVE Křivoklát sice rozepsal v samých superlativách, ale v popisku pod snímkem údolí Berounky u Nezabudického mlýna si neodpustil vzpomínku na Otů Pavla. Zprávu jsem zpočátku považoval za žert či omyl.

Vraťme se však k článku „Utopíme srdce Křivoklátska?“. Šéfredaktor Petr Přivětivý zde mimo jiné připomíná seminář, který se „v rámci přípravy realizace stavby PVE Křivoklát uskutečnil v září 1986 v Rakovníku a kam „nějakým nedopatřením nebyli přizváni zástupci státní ochrany přírody“ a snaží argumenty proti výstavbě. Argumentovalo se převážně „socialisticky“...

Výstavba vodního díla Křivoklát by vyvolala rozsáhlé územní důsledky, které by se výrazně dotkly finančních složek, dopravy, energetiky, vodního hospodářství, obyvatelstva, rekreace, bytové výstavby, průmyslové, zemědělské a lesní výroby a zasáhly by i do legislativy. Podle současných variant investičních záměrů by (bez horní přečerpávací vodní nádrže Červený kámen) došlo k zaboru zhruba 2 000 hektarů nejcennějších partií v srdci biosférické rezervace. Výstavba by zasáhla kolem stovky bytových jednotek, zhruba 800 rekreačních chat, přes 30 rekreačních chalup, v průměru 700 lůžek dětské rekreace a 1 300 lůžek podnikové rekreace, objekty výrobních zařízení a občanské vybavenosti. Z celkové výměry 740 hektarů státních přírodních rezervací by bylo zcela zatopeno zhruba 100 hektarů.

...ale místy i velmi aktuálně:

Moderní krajina nemůže být jen krajinou gigantických technických staveb, jen krajinou továren a sídlišť, komunikací a hřišť. Člověk, který dnes dokáže létat ve vesmíru, převracet hory a měnit tok řek, nedokáže jediné – stvořit a vrátit přírodě zpět druhy rost-

KRESBA: PŘEVZATO Z NIKY 9-10/2007

Přehrada na Křivoklátsku

lin a živočichů, které svou nerozvážeností dřívě sám vyhubil.

Z hlediska Českého svazu ochránců přírody je zajímavá informace, která byla otištěna v Nice č. 5-6 roku 1987:

24. února 1987 se z iniciativy 47. ZO ČSOP v Praze uskutečnila schůzka na půdě předsednictva vlády, za účasti MK ČSR, CHKO Křivoklátsko, Hydroprojektu a dalších úřadů k tomuto problému. Bylo tu potvrzeno, že v srpnu 1986 byl předložen vládě ČSSR soubor 22 energetických staveb, jejichž realizaci vláda schválila. Přečerpávací vodní elektrárna v CHKO Křivoklátsko v seznamu uvedena nebyla. Její návrh byl tedy ke kompletu 22 staveb přiřazen až dodatečně. Bylo zde jednoznačně konstatováno, že vládní místa s uvedeným projektem nemohou souhlasit. Bylo by to v rozporu se „Zásadami státní koncepce tvorby a ochrany životního prostředí a racionálního využívání přírodních zdrojů“, které vláda v loňském roce schválila. Žádný společenský záměr nesmí být napříště realizován na úkor poškození ekologické rovnováhy.

Takových záměrů se však v té době realizovala či připravovala řada. Jen letmý pohled na stránky Niky toho roku ukáže třeba Radovesickou výsypku či vodní dílo Gabčíkovo. A tak přes předchozí ujištění vychází i v Nice (9-10/1987) obsáhlý článek o tomto problému. Jmenuje se „Času je málo, ale voda ještě nestoupá. Aneb zachráníme Křivoklátsko?“. Z podkladů řady odborníků ho sestavil Ivan Makásek. Je nabit fakty a rozhodně stojí za přečtení i dnes.

A jednání pokračují. V prvním čísle Niky roku 1998 referuje Tomáš Just o veřejné besedě, která se uskutečnila koncem října v režii komise hnutí Brontosaurus OV SSN v Praze 7. V první části energetici fundovaně objasnili potřebu výstavby vodního díla „Křivoklát“. Nezanedbatelný by snad byl i vodo hospodářský význam

díla, které by zmírnilo průběh povodní v dolním povodí Berounky; čistší by byly i její vody a zrovnoměrněno naředování radioaktivního (!) znečištění říčky Litavky. (...) Obecný závěr byl, že bez vybudování „Křivoklátska“, resp. díla tohoto typu, nebude energetika záhy sto uspokojovat nároky společnosti na dodávku elektřiny. Poté hovořil prof. Kasalický. Obecně k průběhu projednávání problému poznamenal, že nebylo správné, že investiční záměr, předložený Hydroprojektem jako první stupeň dokumentace, byl zpracován bez náležité účasti odborníků z oblasti ochrany přírody a životního prostředí; ti byli v podstatě postaveni již před hotovou věc. (...) Investiční záměr opomenul některé pro výstavbu díla nepříliš příznivé závěry geologického průzkumu, především pokud se jedná o stabilitu svahů nad zátopou. Zcela opomenut byl vliv stavebních prací na celou CHKO a biosférickou rezervaci – budování staveništních a přístupových komunikací, doprava obrovských kvant materiálu, stavební ruch vůbec, zařízení stavenišť, koncentrace pracovníků. To vše by mělo fatální následky pro přírodní poměry, které jsou tak jemné, že trpí i prostou turistickou návštěvností. (...) Podrobné průzkumy dokládají, že argumentace malým plošným záborem v poměru k celkové rozloze CHKO je docela chybná. Právě nejcennější partie leží totiž v zátopě. (...) Pro ochránáře i pro energetiky byla diskuse užitečná tím, že přispěla k tříbení jejich argumentace. (...) V moudrých závěrečných slovech formuloval prof. Kasalický obecné přístupy k řešení problému. Základem je demokratická diskuse, probíhající na základě vzájemné úcty a respektování se mezi všemi účastníky. Demokratická diskuse může odhalit věcné chyby projednávaných návrhů a tak pomoci k jejich vylepšení, na druhé straně pak odhaluje resortnické, skupinové či individuální falše

FOTO: JAN MORAVEC

a vytváří podmínky pro to, aby veřejnost byla co nejobektivněji informována a mohla nakonec i rozhodovat.

Číslo 6/1988 časopisu Naší přírodou pak přináší závěrečné resumé – usnesení vlády ČSR ze dne 30. 3. 1988:

Vláda po projednání zprávy:

I. konstatuje, že vybudováním vodního díla Křivoklát by vznikly nenahraditelné škody na našem i světovém přírodním a kulturním dědictví a došlo by k vážnému ekologickému narušení biosférické rezervace „Křivoklátsko“, která je začleněna mezi biosférické rezervace UNESCO.

II. nesouhlasí s návrhem, aby výstavba vodního díla a přečerpávací elektrárny byla umístěna v biosférické rezervaci Křivoklátsko.

Jedno z nemnoha velkých vítězství v té době. Uplýnulo čtvrtstoletí a projekt je zde – byť v trochu odlišné podobě a s jinou argumentací – zas. Od záměru se po vině protestů ustoupilo i nyní, jak oznámil v červenci generální ředitel Povodí Vltavy Petr Kubala. Na jak dlouho? ☹

Ze starých časopisů vybral a komentářem opatřil Jan Moravec

Setkání členů a přátel ČSOP – tentokrát pohledem pořadatele

FOTO: JAN MORAVEC

Uspořádat Setkání členů a přátel ČSOP je vždy práce na více než půl roku dopředu. Na přípravě Setkání se podílí Kancelář ÚVR ČSOP spolu s místní základní organizací ČSOP.

TEXT ZDENKA NEZMEŠKALOVÁ

Nejpozději po Novém roce zástupce Kanceláře spolu s místní ZO vyjedou prověřit zařízení, ve kterém má být zhruba 200 účastníků ubytováno a krmeno a obhlédnou také místa, do kterých bude směřován hlavní sobotní program plánovaného setkání. Snahou je nahlédnout do všech ubytovacích prostor a zázemí a také prověřit um místního šéfkuchaře, neboť si lidé ze Setkání odnášejí nejenom zážitky k potěšení oka a duše, ale i žaludku. Možné aktivity a výlety jsou probrány alespoň v hrubých rysech a následně se práce Kanceláře a místní ZO na čas dělí – Kancelář připravuje podklady pro přihlášky, ZO vyjednává exkurze a doprovodný program.

Před koncem července již bývá kapacita ubytování naplněna, stále se však hlásí další lidé. A tak se zjišťují možnosti přistýlek, „zapomenuté“ pokoje, stany... Snažit se splnit všechna přá-

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

ní a (mnohdy roztodivné) požadavky přihlašovaných (kdo s kým ano a kdo s kým ne, kde ano a kde ne...) bývá logistickým i diplomatickým oříškem. Oddychnout si, že se všichni někam vešli, lze většinou nejdříve první den Setkání v pozdních nočních hodinách.

Setkání členů a přátel Českého svazu ochránců přírody hostila Šumava

Pro rok 2016 si Český svaz ochránců přírody přichystal opravdovou perličku. Byl jí Rekreační areál Olšina u stejnojmenného rybníka, ležící na okraji vojenského prostoru Boletice, nedaleko nádrže Lipno. Na obě tato místa, ale i na další úchvatné lokality zájemce pozvala ZO ČSOP Šumava se svým předsedou Jakubem Hromasem. ZO Šumava spojila své síly se Správou NP a CHKO Šumava

a s Vojenskými lesy a statky a zajistila nezapomenutelné zážitky na rozličných exkurzích i v rámci doprovodného programu na Olšině.

Unikátní bylo samotné ubytování na Olšině. Zájemci si mohli vybrat ze široké nabídky, od ubytování hotelového typu se vším komfortem přes chaty, ubytovnu až po stanový tábor připomínající mnohým mladá léta.

Negativní ohlasy letos nepřicházely ani na stravování. Snídaně formou švédských stolů nedávaly prostor pro stížnosti na množství ani složení, vydávání teplých jídel formou bufetu také většina kvitovala s povděkem. Pochvala směřovala i k týmu kuchyně, neboť jídla byla opravdu chutná.

Exkurzí bylo pro početnou výpravu „čsopáků“ připraveno

FOTO: JAN MORAVEC

několik. Ač se díky omezené kapacitě nepodařilo všem dostat na vybraný výlet, ten náhradní nakonec většinou předčil očekávání a účastníci se z exkurzí vraceli s pocitem příjemně stráveného dne nabitého zážitky a informacemi. Pro organizátory bylo potěšující zjištění, že v Lipně se nikdo neutopil, ve vojenském prostoru nebyl nikdo zastřelen, močály nikoho nepohltily a na vysokohorské túře nikdo nezkolaboval ani se neztratil v cizí zemi.

Jak kouzelné bylo prostředí Olšiny, pocítili všichni poslední den Setkání, v neděli ráno. Jen váhavě účastníci opouštěli areál, do posledních chvil si užívali prosluněné ráno, které se do nového dne vyhouplilo z mlhavého oparu. I básník by pro takto započatý den těžko hledal verše. Ti, kdo si výletů užili za sobotu již dost a nemířili na exkurzi po lokalitách obhospodařovaných Pozemkovým spolkem Šumava, si pobyt na Olšině prodlužovali jak to šlo – ještě vykoupat v rybníce, oběd, kávičku, procházku... A nakonec přeci jen domů.

A co za rok?

Místo příštího Setkání členů a přátel Českého svazu ochránců přírody není ještě dáno. O některých lokalitách se jedná, stále je však možnost, že se v roce 2017 můžeme podívat právě k vám. Ozvěte se!

Autorka je koordinátorkou Setkání. Kontakt: zdenka.nezmeskalova@csop.cz

ČSOP vydal ...

ČSOP Bílé Karpaty

(csop@bilekarpaty.cz, 518 326 470)

- **Zásady péče o významné druhy motýlů Bílých Karpat** (J. Uříčář, I. Jongepierová, T. E. Vondřejc) – popis vybraných vzácných druhů motýlů Bílých Karpat a péče o vybraná modelová území.

ČSOP Pozemkový spolek Hádý

(pshady@email.cz, 608 434 564)

- **Rostliny Hádů u Brna** (L. Tichý) – na fotografiích postavená publikace představující biotopy a rostlinstvo Hádů.

ČSOP Veronica

(veronica@veronica.cz, 542 422 750)

- **Vánoční stromky zpátky do lesa** – praktický návod, jak zorganizovat prodej a výsadbu vánočních jedlíček.

Sdružení mladých ochránců ČSOP

- **Ekologická olympiáda – sborník z 20. ročníku soutěže**, v pdf ke stažení na www.ekolympiada.cz

Ústřední výkonná rada ČSOP

(info@csop.cz, 222 511 494)

- **Podpora biodiverzity v ovocných sadech** (P. Stýblo) – metodika Českého svazu ochránců přírody č. 36 popisující různé způsoby zvyšování biodiverzity v sadech.
- **Mokřady, Stepi** (J. Moravec) – dvojice letáků edice Pokladnice naší přírody představující význam, ohrožení a možnosti ochrany těchto biotopů; v pdf ke stažení na www.csop.cz.
- **Staré odrůdy ovocných stromů** – šance na záchranu (P. Stýblo) – leták představující nové webové stránky www.stareodrudy.cz.

(v přehledu nejsou zahrnuta periodika, pohlednice, plakáty a další propagační tiskoviny)

Stalo se ...

- V květnu se rozrostla Národní síť záchranných stanic o dalšího člena – Český nadační fond pro vydru. Záchranná stanice působí na Třeboňsku. Kontakty a další informace naleznete na www.zvirevnouzi.cz/zachranne-stanice/trebon. Pokud byste měli zájem o aktualizované letáky celé Národní sítě, můžete se obrátit na redakci časopisu (kontakty v tiráži).

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

- 2.–5. června 2016 se v Jizerských horách uskutečnilo finále 21. ročníku Ekologické olympiády. Zúčastnilo se ho 13 tříčlenných týmů středoškoláků. Kromě teoretických testů plnili především praktický terénní úkol, jehož řešení pak obhajovali před odbornou porotou. Tématem ročníku byl *Sport, rekreační aktivity a ochrana přírody*. Přesvědčivě zvítězil tým Biskupského gymnázia Bohuslava Balbína z Hradce Králové ve složení Jan Pražák, Vít Bureš a Štěpán Jaroš. V září bylo odstartováno další kolo, tentokrát na téma *Biokoridory a biobariéry*. Více na www.ekolympiada.cz.

FOTO: ČSOP VELKÉ POPOVICE

- V rámci kampaně *Setkání s přírodou* se v období 10.–19. června 2016 uskutečnilo 26 akcí. Průvodci z řad ČSOP provedli zájemce mokřady, skalními městy, květnatými loukami, městskými lesoparky i kolem tůň a rybníků. Více o kampani naleznete na www.setkanisprirodou.cz.

FOTO: KATEŘINA ADÁMKOVÁ

Vyznamenání ČSOP „Příroda děkuje“

Ocenění obdržely:

Libuše Hoznauerová (ZO ČSOP Zásmyky)
Jana Tomšová (ZO ČSOP Falco)

- V týdnu od 13. do 18. června vyvrcholil 44. ročník přírodovědné soutěže *Zlatý list*. Národní kolo se konalo ve Vanově u Telče. Na týdenní soustředění a finálovou soutěžní stezku dorazilo třicet družstev, tedy téměř sto osmdesát dětí. Vítězi kategorie mladších se stalo družstvo Lynx ze ZŠ Kunovice a v kategorii starších družstvo Kaštani z Českobudějovického gymnázia Jírovcova. Kompletní výsledky a další podrobnosti najdete na www.zlatylist.cz.

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

- Během léta a podzimu bylo otevřeno několik dalších lokalit, zpřístupněných či obnovených v rámci programu *NET4GAS Blíž přírodě*. Jde o vyhlídku a informační panely (včetně kusu vyhlazené skály) v Jinošovském lomu na Podblanicku, zbrusu novou naučnou stezku Olešenský potok (viz str. 26–27), zcela nově pojatou Cestu rákosím v Růženině lomu v Brně a obnovené naučné stezky *Cesta kolem Světa (Třeboňsko)* a *Hruboskalsko (Český ráj)*. Bližší informace o lokalitách i programu na www.blizprirode.cz.

FOTO: JAN MORÁVEČ

- V říjnu získala firma Veolia ocenění *TOP Odpovědná firma* v tematické kategorii *Leadr v životním prostředí* za projekt podpory biodiverzity ve vodárenských areálech, který realizuje od loňského roku ve spolupráci s Českým svazem ochránců přírody. Při udělování ocenění porota posuzuje především kvalitu strategie, inovativnost projektů a systematický přístup.

FOTO: KATEŘINA ADÁMKOVÁ

- V legislativní rovině vyvíjel Český svaz ochránců přírody v uplynulém období zejména aktivity kolem novely zákona o ochraně přírody a krajiny, týkající se sjednocení pravidel pro všechny současné i budoucí národní parky u nás. Snahy směřují k uhažení předložené novely před pozměňovacími návrhy, které zcela mění její smysl a jsou proti ochraně přírody, a zároveň k podpoře některých pozměňovacích návrhů, předložených poslancem Junkem, které řeší drobné nedostatky předložené novely.
- Podzimní setkání dárců kampaně *Místo pro přírodu* se uskutečnilo 15. října na Ščúrnici. Velký zájem byl jistě podnícen nejen atraktivitou této lokality, ale i krásným podzimním počasím. Šéf místního pozemkového spolku Mirek Janík se ujal role průvodce i přesto, že teprve den předtím mu byla sundána z nohy sádra...

Uklidme svět Uklidme Česko

Kampaň **Uklidme svět, uklidme Česko** motivuje k odpovědnému hospodaření s odpady a nadšené dobrovolníky při úklidech ráda podpoří. Před devíti lety našlo „Uklidme“ svého generálního partnera, Nadační fond Veolia. Díky němu můžeme mimo jiné poskytnout nadšeným dobrovolníkům podporu při úklidech. Nadšenců stále přibývá a věříme, že společnými silami můžeme alespoň trochu změnit svět.

Přidejte se také!

www.uklidmecesko.cz

www.nfveolia.cz

Nadační fond
VEOLIA

generální partner akce
Uklidme svět, uklidme Česko

**Kalendář 2017
je tady!**

Nejkrásnější fotografie
z našich programů

Rozměry: 22 × 22 cm

K dostání na info@csop.cz

Cena pro členy ČSOP: 80 Kč + poštovné
pro nečleny ČSOP: 120 Kč + poštovné
(při objednávce 10 a více kusů poštovné zdarma)

Blíž přírodě

Pojďte s námi do přírody!

- Navštivte přírodně cenné lokality po celé České republice.
- Vydejte se s námi pěšky, na kole či s kočárky na naučné stezky.
- Sledujte rostliny a živočichy z vyhlídek a pozorovatelyn.
- Objevte s námi orchidejové louky, pralesy a památné stromy.
- Podívejte se do nitra obnovených rašeliníšť a mokřadních luk.
- Vyberte si lokalitu na www.blizprirode.cz a vyrazte s NET4GAS a ČSOP do přírody!

Rozvíjíme společensky odpovědnou politiku ochrany přírody s ohledem na současné a budoucí generace a jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.

www.blizprirode.cz